

Programma Visie Erfgoed en Ruimte Werelderfgoed

Publieksonderzoek – eenmeting

November 2016

projectnummer: H2970

Inhoud

	Samenvatting	1
1	Inleiding	4
2	Onderzoeksverantwoording	6
3	Bekendheid	8
3.1	Bekendheid van de term Werelderfgoed	8
3.2	Spontane bekendheid Werelderfgoederen	9
3.3	Geholpen bekendheid Werelderfgoederen	11
3.4	Hoe kent men de Werelderfgoederen?	13
3.5	Kennis over de nominatie van Werelderfgoed	18
3.6	Publiciteitscampagne	18
4	Draagvlak en waardering	20
4.1	Draagvlak	20
4.2	Waardering en imago	21
4.3	Bezoek Werelderfgoederen	23
5	Werelderfgoed in het onderwijs	27
5.1	Werelderfgoederen in het onderwijs	27
5.2	Toepassingen in het onderwijs	31
	Bijlagen	
	Bijlage 1 Inhoud figuren en tabellen	
	Bijlage 2 Vragenlijst	

Samenvatting

Bekendheid term Werelderfgoederen

De bekendheid van de term Werelderfgoederen is de afgelopen twee jaar toegenomen. Gaf in 2014 79% van de Nederlanders van 18 jaar en ouder aan gehoord te hebben van de term Werelderfgoed, in 2016 is dat gestegen tot 84%.

De associatie met de term Werelderfgoederen is in dezelfde periode echter niet veranderd. De term Werelderfgoed wordt door de helft van de Nederlanders nog steeds geassocieerd met gebouwen, monumenten, steden of andere plaatsen. De associatie met natuur en milieu is net als in 2014 minder sterk: 40% koppelt de term Werelderfgoed aan natuur, parken, landschappen en landelijke gebieden. Andere associaties, zoals cultuur, kunst en geschiedenis worden weinig genoemd. Ook dit was in 2014 al zo.

Bekendheid Werelderfgoederen

De Waddenzee, de Amsterdamse Grachtengordel en het molencomplex in Kinderdijk-Elshout zijn net als in 2014 met voorsprong de bekendste Nederlandse Werelderfgoederen. Zo heeft 92% van de Nederlanders weleens van de Waddenzee gehoord, kent 83% de Amsterdamse Grachtengordel en 72% het molencomplex in Kinderdijk-Elshout (geholpen bekendheid). Deze drie Nederlandse Werelderfgoederen worden nog steeds vaker spontaan genoemd dan bekende internationale Werelderfgoederen zoals de Egyptische piramides, de Chinese Muur of de Taj Mahal (India).

Van de andere zeven Werelderfgoederen zijn Willemstad (64%) en de Van Nellefabriek (52%) bij meer dan de helft van het Nederlands publiek bekend. Het Rietveld-Schröderhuis (40%), Schokland (36%), de Stelling van Amsterdam (32%), het Woudagemaal (30%) en de Beemster (24%) zijn bij minder dan de helft van de Nederlanders bekend. Hierbij zijn geen verschillen ten opzichte van 2014.

De Waddenzee, Grachtengordel, Kinderdijk en Schokland zijn net als in 2014 vooral bekend omdat Nederlanders ze weleens hebben bezocht of omdat men er weleens langs gekomen is. De bekendheid van de andere Werelderfgoederen is sterker afhankelijk van wat mensen er in de media over zien, horen of lezen.

Nominatie Koloniën van Weldadigheid

Dat de Koloniën van Weldadigheid volgend jaar mogelijk een Werelderfgoed wordt, is nauwelijks bekend bij het Nederlands publiek: 5% van de Nederlanders denkt weliswaar te weten welke plek volgend jaar mogelijk Werelderfgoed kan worden, maar bij doorvraag weet nagenoeg niemand het goede antwoord te geven. De bekendheid van Werelderfgoed Podium in Amsterdam is de afgelopen twee jaar gestegen van 1% in 2014 naar 5% in 2016.

Ruim vier op de tien Nederlanders zouden invloed willen hebben op de voordrachten die Nederland bij de UNESCO doet.

Publiciteitscampagne

De publiciteitscampagne die in oktober 2016 liep, heeft een goed bereik gehad. Zo heeft 34% van de Nederlanders de tv-spot gezien, heeft 20% iets over Werelderfgoederen bij het televisieprogramma Klokhuis gezien en 17% een ander promotiefilmpje. De pay-off '*Ons Werelderfgoed is wereldberoemd ... Binnenkort ook in Nederland*' is bekend bij één op de tien Nederlanders. Minder dan een kwart van de Nederlanders geeft aan *niets* gehoord of gezien te hebben van de campagne (24%).

Draagvlak en waardering

Het draagvlak voor behoud van Werelderfgoederen in Nederland is de afgelopen twee jaar groot gebleven. Zo geeft 84% aan dat de Werelderfgoederen behouden moeten blijven en vindt 69% het terecht dat dit deels wordt ondersteund met belastinggeld. Bijna zeven op de tien Nederlanders vinden net als in 2014 dat Werelderfgoederen een speciale behandeling moeten krijgen ten opzichte van andere plekken en monumenten in Nederland.

Ook in de beeldvorming is weinig veranderd, want net als in 2014 wordt het Nederlands Werelderfgoed in sterke mate verbonden met positieve kenmerken die aan de waarde en aan het unieke karakter van Werelderfgoederen refereren. Dit geldt in sterke mate voor de kenmerken: uniek (77%), waardevol (77%), onvervangbaar (76%), leerzaam (73%) en belangrijk (72%). Net als in 2014 worden de Werelderfgoederen in veel mindere mate met negatieve kenmerken verbonden, de meest genoemde is net als in 2014 dat men het duur vindt (20%).

Bezoek Werelderfgoederen

Net als in 2014 heeft in totaal ruim een derde van de Nederlanders weleens een bezoek aan een werelderfgoed gebracht en daarbij aandacht aan het Werelderfgoed besteedt (34% in 2014 versus 36% in 2016).

De Waddenzee en Grachtengordel zijn net als in 2014 met voorsprong de best bezochte Werelderfgoederen; respectievelijk 54% en 51% heeft ooit al eens een bezoek gebracht aan deze werelderfgoederen. Ongeveer één op de vijf bezoekers van de Grachtengordel en Waddenzee heeft tijdens het bezoek aandacht besteed aan deze plekken als Werelderfgoed. En Kinderdijk-Elshout is door 24% van de Nederlanders ooit al eens bezocht. Voor de andere Werelderfgoederen schommelt het bezoekpercentage tussen de vijf en tien procent, waarbij circa een derde van de bezoekers aandacht besteed aan de plekken of gebouwen als Werelderfgoed.

De belangrijkste redenen om Werelderfgoederen te bezoeken zijn de afgelopen twee jaar niet veranderd. Uitstapjes met een groep en genieten van de natuur of van het monument worden het vaakst genoemd. Net als in 2014 geldt dat de minder bekende Werelderfgoederen (buiten de Grachtengordel, Waddenzee en Kinderdijk) relatief vaak worden bezocht vanwege het bijzondere verhaal of de geschiedenis van het Werelderfgoed.

Net als in 2014 worden de bezoeken aan de Werelderfgoederen goed gewaardeerd. Circa negen op de tien bezoekers vinden de Werelderfgoederen die ze bezochten uniek, belangrijk voor Nederland en uitnodigend om te bezoeken.

Werelderfgoed in het onderwijs

De Waddenzee en de Amsterdamse Grachtengordel krijgen net als twee jaar geleden van docenten de meeste aandacht in hun lessen. Ongeveer de helft van alle ondervraagde docenten heeft in de les weleens aandacht aan deze twee Werelderfgoederen besteed. Ten opzichte van 2014 zijn docenten significant meer aandacht aan het Woudagemaal gaan besteden: in 2014 besteedde 10% van de docenten aandacht in de les aan het Woudagemaal, in 2016 is dat 22%.

Hoewel lespakketten van Werelderfgoederen in de praktijk weinig worden gebruikt in het onderwijs, vindt 66% van de docenten het een aantrekkelijke manier om aandacht aan de Werelderfgoederen te besteden. Daarnaast is een toegenomen aantal docenten een klassikaal bezoek aan een Werelderfgoed als een aantrekkelijke lesvorm gaan beschouwen. In 2014 vond 63% een klassikaal bezoek een aantrekkelijke lesvorm, in 2016 is dat gestegen tot 77%.

1 Inleiding

Werelderfgoed is één van de prioriteiten in de nota 'Kiezen voor karakter', de Rijksvisie op erfgoed en ruimte. Deze nota is op 15 juni 2011 aangeboden aan de Eerste en Tweede Kamer. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) voert dit rijksbeleid uit. Het programma Visie Erfgoed en Ruimte (VER) wordt tussen 2012 en 2016 uitgevoerd.

Nederland heeft begin 2014 tien door de UNESCO erkende Werelderfgoederen:

- Schokland en omgeving (Noordoostpolder, Flevoland)
- De Stelling van Amsterdam (Noord-Holland)
- Molencomplex Kinderdijk-Elshout (Molenwaard en Alblasserdam, Zuid-Holland)
- Het ir. D.F. Woudagemaal (Lemmer, Friesland)
- Willemstad (Curaçao)
- Droogmakerij de Beemster (Beemster, Noord-Holland)
- Het Rietveld Schröderhuis (Utrecht stad)
- De Waddenzee (provincies Groningen, Friesland en Noord-Holland)
- De Grachtengordel van Amsterdam (Amsterdam, Noord-Holland)
- De Van Nellefabriek (Rotterdam, Zuid-Holland)

De Werelderfgoederen vertellen het verhaal van Nederland en de Nederlanders op het gebied van waterbeheer, burgersamenleving en (land)ontwerp. Het VER-programma heeft onder meer als doel om de bekendheid, het draagvlak en de waardering voor Werelderfgoed bij het brede publiek te vergroten.

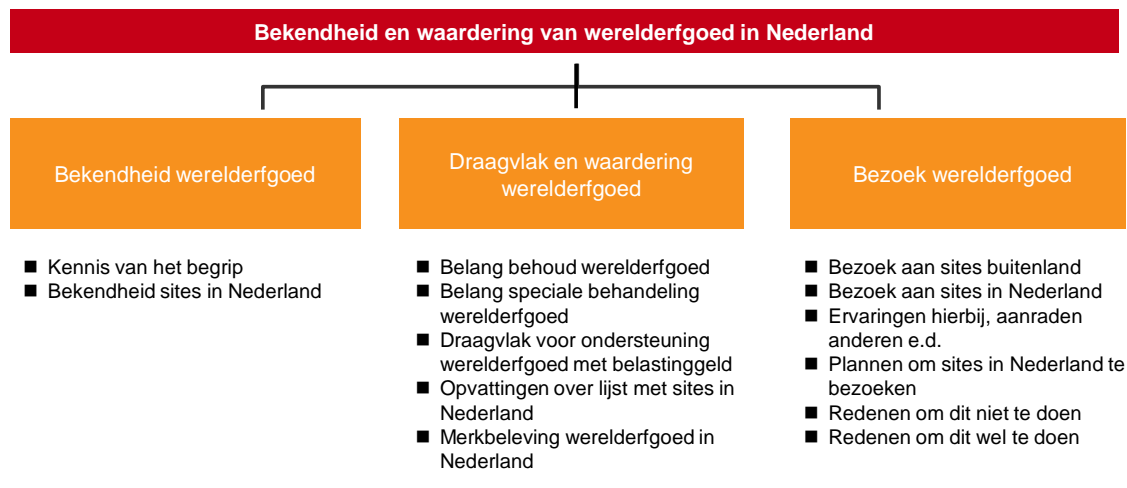
In het kader van dit programma heeft Veldkamp begin 2014 een nulmeting uitgevoerd.¹ Deze eenmeting onder het Nederlands publiek is uitgevoerd om de effectiviteit van dit programma in kaart te brengen.

---

¹ Het complete rapport van de nulmeting is te vinden op de website www.erfgoedmonitor.nl/publicaties/nulmeting-ver-programma-werelderfgoed.

De doelstellingen van het onderzoek en bijbehorende onderzoeksvragen staan in het volgende overzicht schematisch weergegeven.

1 | Doelstelling van het onderzoek en bijbehorende onderzoeksvragen

Om deze vragen te beantwoorden is een kwantitatieve enquête uitgevoerd. Hierbij zijn drie doelgroepen ondervraagd:

- Het Nederlands Publiek van 18 jaar en ouder (n=1.061)
- Scholieren van 14 tot en met 17 jaar (n=373)
- Docenten basis en voortgezet onderwijs (n=108)

In dit rapport worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Het rapport is als volgt opgebouwd.

- In hoofdstuk 3 komt de bekendheid van het Werelderfgoed aan de orde
- In hoofdstuk 4 beschrijven we het draagvlak, waardering en het bezoek
- In hoofdstuk 5 gaan we apart in op het Werelderfgoed in het onderwijs.

Per hoofdstuk worden de resultaten van de nulmeting en eenmeting met elkaar vergeleken. Daarnaast geven we inzicht in de overeenkomsten en verschillen naar kenmerken van de ondervraagden. Hierbij is leeftijd de belangrijkste. We hebben hierbij gekozen om het Nederlands publiek van 18 jaar en ouder als uitgangspunt te nemen. In de uitsplitsingen naar leeftijd zijn ook de 14- tot en met 17-jarigen (scholieren) weergegeven. Deze groep telt echter *niet* mee in het representatieve totaal van 18 jaar en ouder.

2 Onderzoeksverantwoording

Vragenlijst

De gegevens ten behoeve van dit onderzoek zijn verzameld door middel van een kwantitatieve enquête. De vragenlijst is in samenspraak met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed tot stand gekomen. Het betrof een zelfinvul vragenlijst die online is afgenomen. De afnameduur van de vragenlijst bedroeg gemiddeld 11 minuten.

Methode

Voor de gegevensverzameling is gebruik gemaakt van ons access panel TNS NIPObase. Dit is een database van huishoudens die zich bereid hebben verklaard aan onderzoek mee te werken. Deze personen nemen met enige regelmaat deel aan onderzoek via webinterviewing.

Panel

Het panel bestaat in totaal uit 200.000 personen. De werving voor het panel geschiedt grotendeels via traditionele onderzoeksinstrumenten. Bij de diverse mondelinge en telefonische omnibussen van Veldkamp en TNS NIPO wordt de bereidheid voor deelname aan het panel getoetst. Bij al deze onderzoeken is sprake van random sampling: iedere groep uit de samenleving heeft in principe een even grote kans om in de steekproef te komen. De huishoudens waarvan de panelleden deel uitmaken, zijn in het bezit van een computer met internetverbinding.

Steekproef en veldwerk

Het veldwerk is uitgevoerd vanaf 28 oktober tot en met 4 november 2016. Uitgegaan is van het ondervragen van de volgende drie doelgroepen:

- Nederlands publiek 18 jaar en ouder. Hiervoor is een steekproef getrokken van n=1.470 personen van 18 jaar en ouder. De steekproef is representatief samengesteld naar de kenmerken sekse, leeftijd, opleiding, sociale klasse, grootte huishouden, regio. Van deze groep hebben n=1.061 personen de vragenlijst ingevuld (respons 72%).
- Jongeren 14-18 jaar. Er is een steekproef getrokken van n=590 jongeren van 14 tot en met 18 jaar oud, representatief naar de kenmerken sekse, leeftijd, grootte huishouden en regio. n=373 jongeren vulden de vragenlijst in (respons 63%).
- Docenten basis en voortgezet onderwijs. De steekproef bestond voor de helft uit docenten basisonderwijs en voor de andere helft uit docenten en voortgezet onderwijs, totaal n=150. In het voortgezet onderwijs zijn docenten benaderd die de vakken Aardrijkskunde, Geschiedenis, Nederlands, Maatschappijleer en Kunstvakken onderwijzen. In totaal hebben n=108 docenten gerespondeerd (respons 72%).

De netto steekproef is per doelgroep vergeleken met landelijke cijfers op de kenmerken waarop de steekproef is getrokken en waar nodig herwogen. Het resultaat is dat we kunnen spreken van een representatieve steekproef op deze achtergrondkenmerken.

Wijze van rapporteren

In het rapport zijn de resultaten weergegeven in afgeronde percentages, waarbij percentages met de eerste decimaal ≥ 5 naar boven zijn afgerond en percentages met een decimaal < 5 naar beneden. Indien hierdoor bij optelling kolom- of rijtotalen groter of kleiner dan 100% ontstonden, dan zijn deze *niet* gecorrigeerd. Bij de figuren en tabellen zijn de letterlijke teksten van de voorgelegde vragen opgenomen, tenzij het gaat om uitsplitsingen naar verschillende groepen of samenvoeging van verschillende vragen.

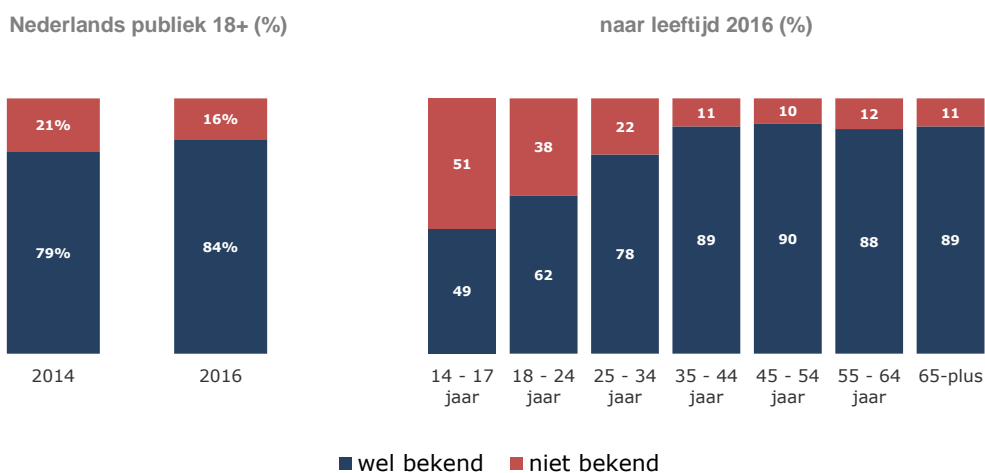
3 Bekendheid

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de bekendheid van de *term* Werelderfgoed en de bekendheid van de Nederlandse Werelderfgoederen. Ook wordt in dit hoofdstuk in kaart gebracht hoe of via welke kanalen men de Werelderfgoederen kent.

3.1 Bekendheid van de term Werelderfgoed

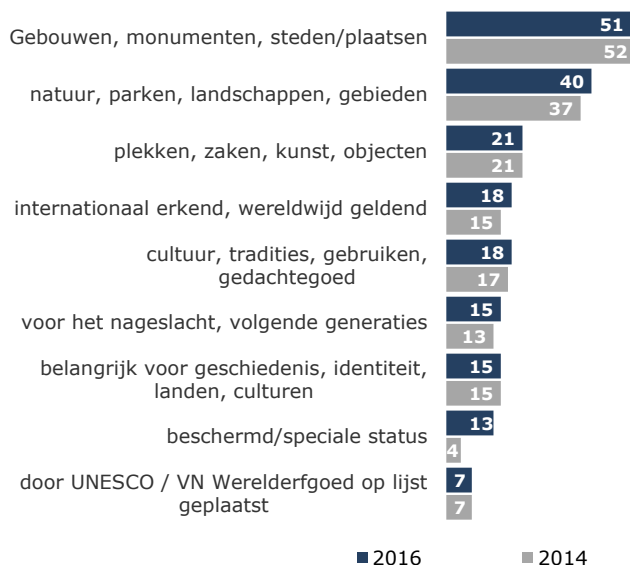
De bekendheid van de *term* Werelderfgoed onder het Nederlands publiek is de afgelopen twee jaar gestegen van 79% in 2014 naar 84% in 2016. Net als in 2014 is de bekendheid van de term minder groot onder jongeren in de leeftijd van 14 tot en met 24 jaar. Ten opzichte van 2014 is de bekendheid van de term het sterks gestegen onder de groep 14- tot en met 17-jarigen (scholieren). In 2014 had 41% van de term gehoord, in 2016 is dat 49%.

2 | Heeft u weleens gehoord van de term Werelderfgoed? (Basis: NL publiek; n=1.061).

Wanneer men gevraagd wordt om de term Werelderfgoed uit te leggen, blijkt dat de helft (51%) een Werelderfgoed definieert als gebouwen, monumenten en steden of plaatsen. Volgens vier op de tien Nederlanders heeft de term Werelderfgoed meer te maken met natuur, parken, landschappen en gebieden (40%). Ten opzichte van 2014 zijn meer Nederlanders de term Werelderfgoed gaan associëren met iets dat beschermd is of een speciale status heeft (13% versus 4% in 2014). Verder zijn er geen verschillen ten opzichte van 2014.

3 | **Open vraag:** wat is volgens u Werelderfgoed? (Basis: NL Publiek; n=1.061)

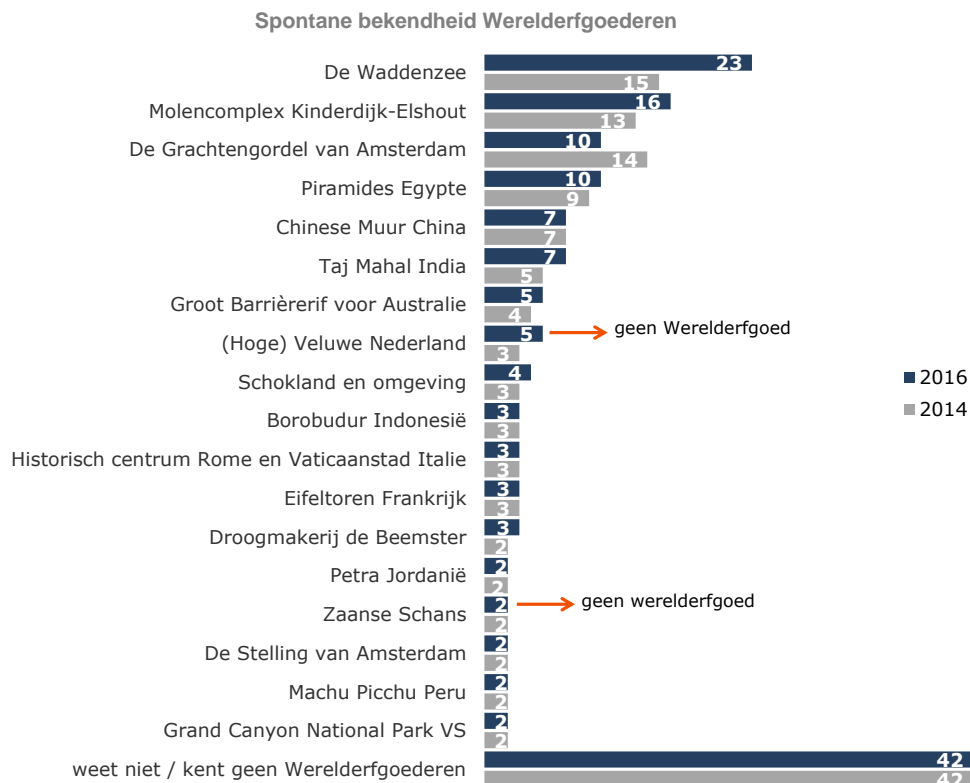
3.2 Spontane bekendheid Werelderfgoederen

De Waddenzee wordt het vaakst spontaan genoemd als Werelderfgoed dat men kent en dit is toegenomen sinds 2014 (23% nu versus 15% toen). Het molencomplex Kinderdijk-Elshout wordt door 16% spontaan genoemd, dat is ongeveer even vaak als in 2014. De Grachtengordel in Amsterdam werd in 2014 nog door 14% spontaan genoemd, maar dat is in 2016 gedaald tot 10%.

Toch worden deze drie Nederlandse Werelderfgoederen even vaak of vaker spontaan genoemd dan bekende internationale Werelderfgoederen zoals de piramides van Egypte (10%), de Chinese Muur (7%) en de Taj Mahal (5%). Net als in 2014 kunnen vier op de tien Nederlanders geen enkel Werelderfgoed noemen.

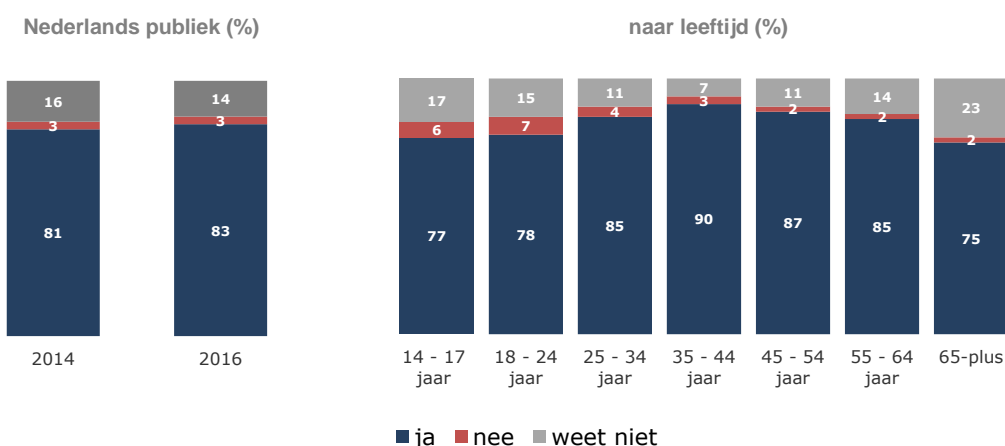
Naar leeftijd zijn er weinig verschillen. Alleen jongeren van 14 tot en met 17 jaar (scholieren) weten vaker geen Werelderfgoed te noemen (58% versus 42% van het Nederlands publiek). De leeftijdsgroep van 18 tot en met 24 jaar heeft eveneens meer moeite met het spontaan noemen van Werelderfgoederen: ruim de helft kent er geen (53%).

4 | **Open vraag:** Welke Werelderfgoedplekken kunt u noemen? (Basis: NL Publiek; n=1.061)

Net als in 2014 heeft volgens acht op de tien Nederlanders het Koninkrijk der Nederlanden Werelderfgoederen (83%). Jongeren van 14 tot en met 17 jaar en 18 tot en met 24 jaar en 65-plusers geven vaker dan de andere leeftijdsgroepen aan niet te weten of Nederland Werelderfgoederen heeft (respectievelijk 17%, 15% en 23%).

5 | **Heeft het Koninkrijk der Nederlanden ook Werelderfgoederen?** (Basis: NL Publiek; n=1.061)

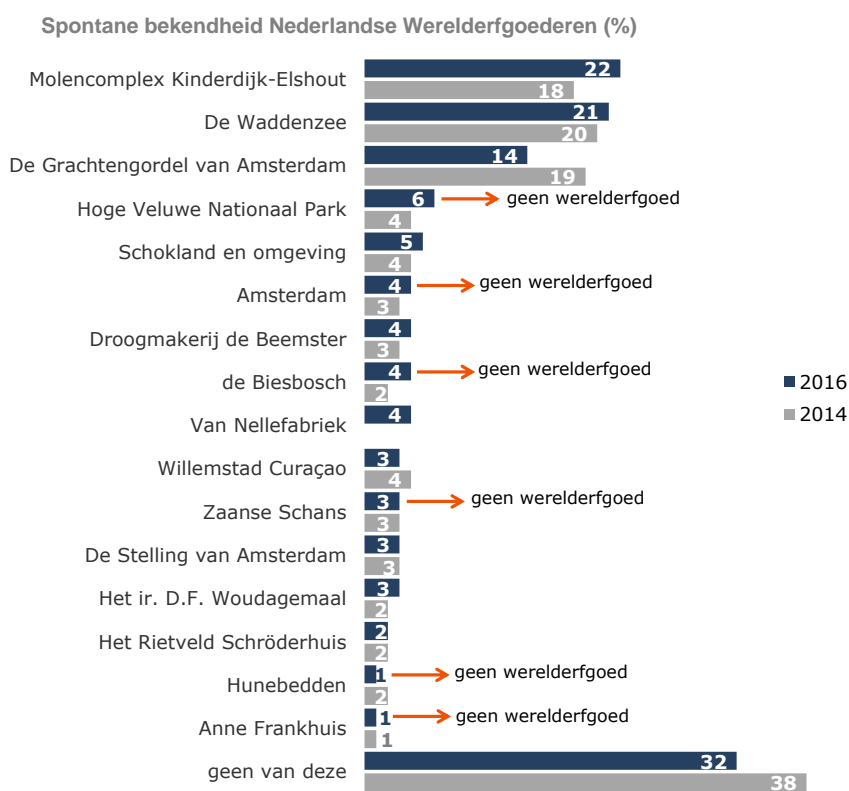

Ook is gevraagd of men *Nederlandse* Werelderfgoederen kan noemen. Het molencomplex Kinderdijk-Elshout (22%), de Waddenzee (21%) en de Grachtengordel van Amsterdam (14%) worden het meest spontaan genoemd wanneer wordt gevraagd om te bedenken welke Nederlandse Werelderfgoederen men kent. De Grachtengordel wordt minder vaak genoemd dan in 2014 (14% versus 19% in 2014).

De andere Nederlandse Werelderfgoederen (Willemstad in Curaçao, Schokland, de Stelling van Amsterdam, het Rietveld-Schröderhuis, Droogmakerij de Beemster, de Van Nellefabriek en het Ir. D.F. Woudagemaal) worden minder vaak genoemd. Er is de afgelopen twee jaar een afname geweest van het aantal Nederlanders dat *geen* Nederlandse Werelderfgoederen kan noemen (32% versus 38% in 2014).

Naar leeftijd zijn er enkele verschillen: 14- tot en met 17-jarigen (47%), 18- tot en met 24-jarigen (41%) en 25- tot en met 34-jarigen (43%) kunnen relatief vaak geen Nederlands Werelderfgoed noemen.

6 | **Open vraag:** welke Werelderfgoederen in het Koninkrijk der Nederlanden kunt u noemen? (**Basis:** NL Publiek; $n=1.061$)²

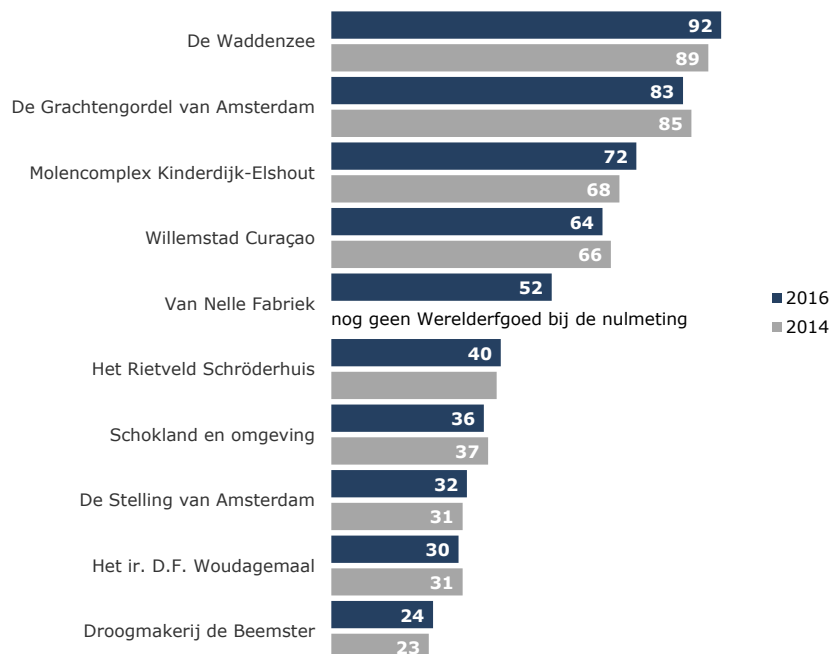
3.3 Geholpen bekendheid Werelderfgoederen

Wanneer 'geholpen' wordt gevraagd van welke Nederlandse Werelderfgoederen men weleens heeft gehoord, worden de Waddenzee (92%), de Grachtengordel van Amsterdam (83%) en Molencomplex Kinderdijk-Elshout (72%) met voorsprong het vaakst genoemd. De bekendheid van de Waddenzee en Molencomplex Kinderdijk-Elshout is de afgelopen twee jaar gestegen, respectievelijk van 89% naar 92% en van 68% naar 72%.

² De bekendheid van Willemstad is niet gemeten onder bewoners van de Curaçao.

7 | Van welke van de onderstaande plekken of gebieden heeft u weleens gehoord? (Basis: NL Publiek; n=1.061)

Geholpen bekendheid Nederlandse Werelderfgoederen (%)

Gekeken naar de geholpen bekendheid, zijn er veel verschillen tussen de leeftijdsgroepen. De geholpen bekendheid van de Waddenzee en de Grachtengordel van Amsterdam is onder alle leeftijdsgroepen groot. Alle andere Werelderfgoederen zijn meer dan gemiddeld bekend bij 55-plussers en relatief onbekend bij de mensen jonger dan 35 jaar.

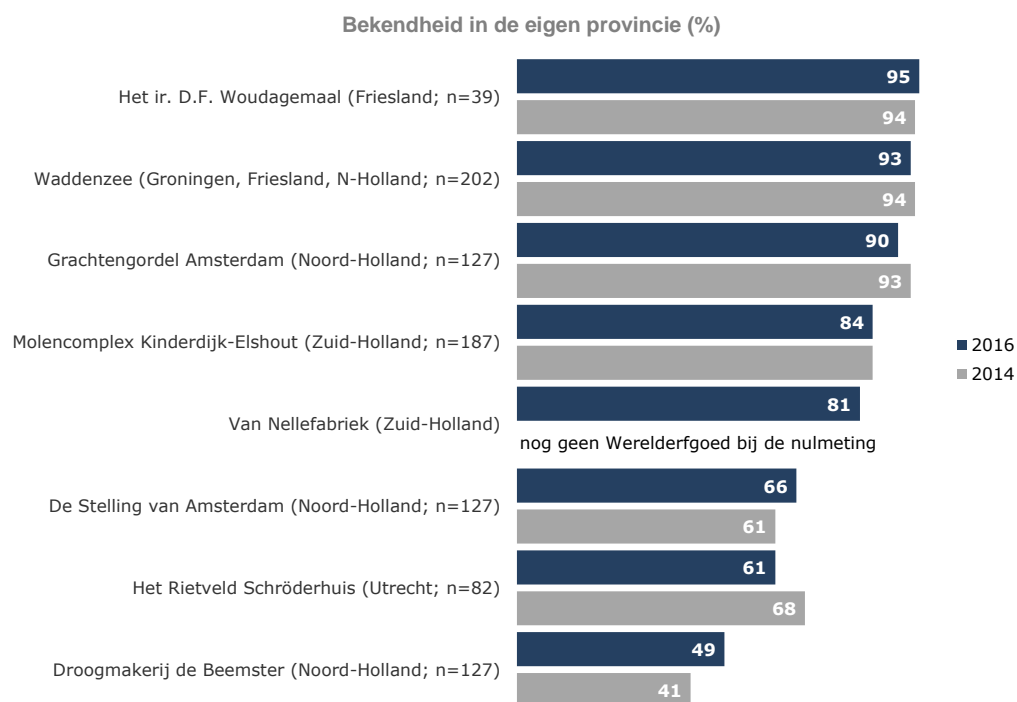
8 | Van welke van de onderstaande plekken of gebieden heeft u weleens gehoord?(uitgesplitst naar leeftijd)

	14-17 jaar %	18-24 jaar %	25-34 jaar %	35-44 jaar %	45-54 jaar %	55-64 jaar %	65- plus %
De Waddenzee	88 ▼	91	92	93	91	93	92
Grachtengordel Amsterdam	77 ▼	81	78	85	87	82	81
Molencomplex Kinderdijk-Elshout	45 ▼	53 ▼	57 ▼	71	75	77	85 ▲
Willemstad Curaçao	53 ▼	55 ▼	69	68	66	66	59
Het Rietveld Schröderhuis	14 ▼	19 ▼	31 ▼	40	42	48 ▲	50 ▲
Schokland en omgeving	11 ▼	12 ▼	19 ▼	29	39	52 ▲	52 ▲
Het ir. D.F. Woudagemaal	9 ▼	14 ▼	16 ▼	24	29	40 ▲	46 ▲
De Stelling van Amsterdam	16 ▼	20 ▼	12 ▼	22 ▼	34	45 ▲	46 ▲
Droogmakerij de Beemster	11 ▼	15 ▼	15 ▼	17 ▼	21	36 ▲	35 ▲
De Van Nellefabriek in Rotterdam	23 ▼	24 ▼	47	55	51	65 ▲	61 ▲

▲ significant hoger dan het gemiddelde ▼ significant lager dan het gemiddelde

In 2014 bleek dat de bekendheid van de Werelderfgoederen in de eigen provincie veel hoger is dan het landelijke bekendheidsniveau. Zo weet 95% van de inwoners van de provincie Friesland dat het Woudagemaal in Friesland staat, terwijl de landelijke (geholpen) bekendheid 30% is. In de onderstaande grafiek is de bekendheid van de Werelderfgoederen per provincie weer gegeven in de jaren 2014 en 2016. Te zien is dat de bekendheid per provincie de afgelopen twee jaren niet veranderd is.³

9 | Van welke van de onderstaande plekken of gebieden heeft u weleens gehoord? (Basis: NL Publiek; bekendheid per provincie)

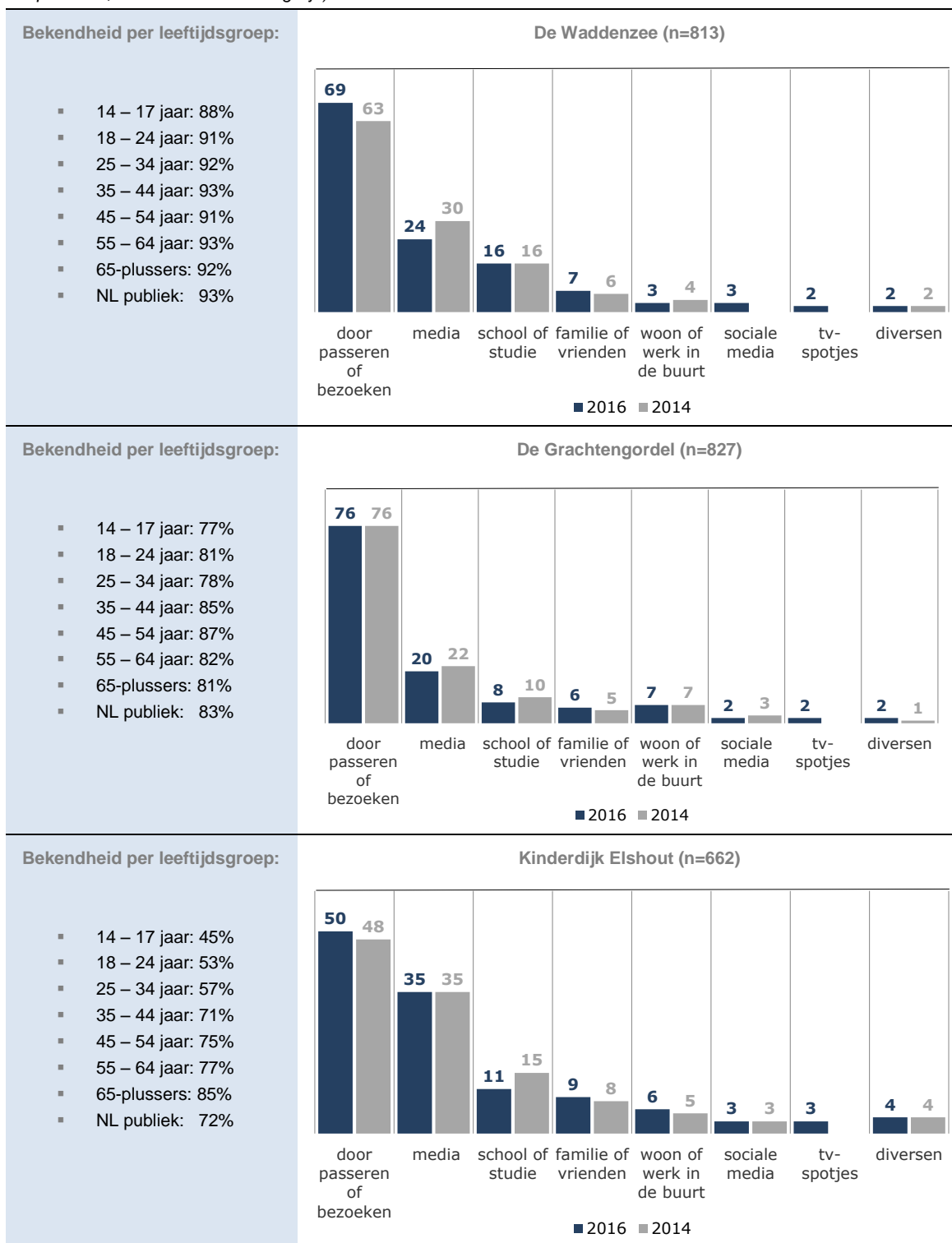

3.4 Hoe kent men de Werelderfgoederen?

Hoe kent men de Werelderfgoederen? De drie meest bekende Werelderfgoederen zijn vooral bekend omdat mensen een bezoek hebben gebracht of er langs zijn gereden. Kinderdijk-Elshout is daarnaast relatief vaak bekend via de media (35%). Er zijn nauwelijks veranderingen ten opzichte van 2014. Alleen bij de Waddenzee geven meer mensen aan deze gepasseerd te hebben of de Waddenzee te hebben bezocht (69% versus 63% in 2014). Daarentegen geven minder mensen aan de Waddenzee via de media te kennen (24% versus 30% in 2014).

³ De aantallen respondenten per provincie zijn soms te laag om betrouwbare uitspraken over te kunnen doen (<n=40). Deze resultaten moeten als indicatief worden gezien. Bij dergelijke lage aantallen respondenten ligt de significantiegrens ook hoger. Schokland is niet weergegeven vanwege een te laag aantal respondenten (n=15).

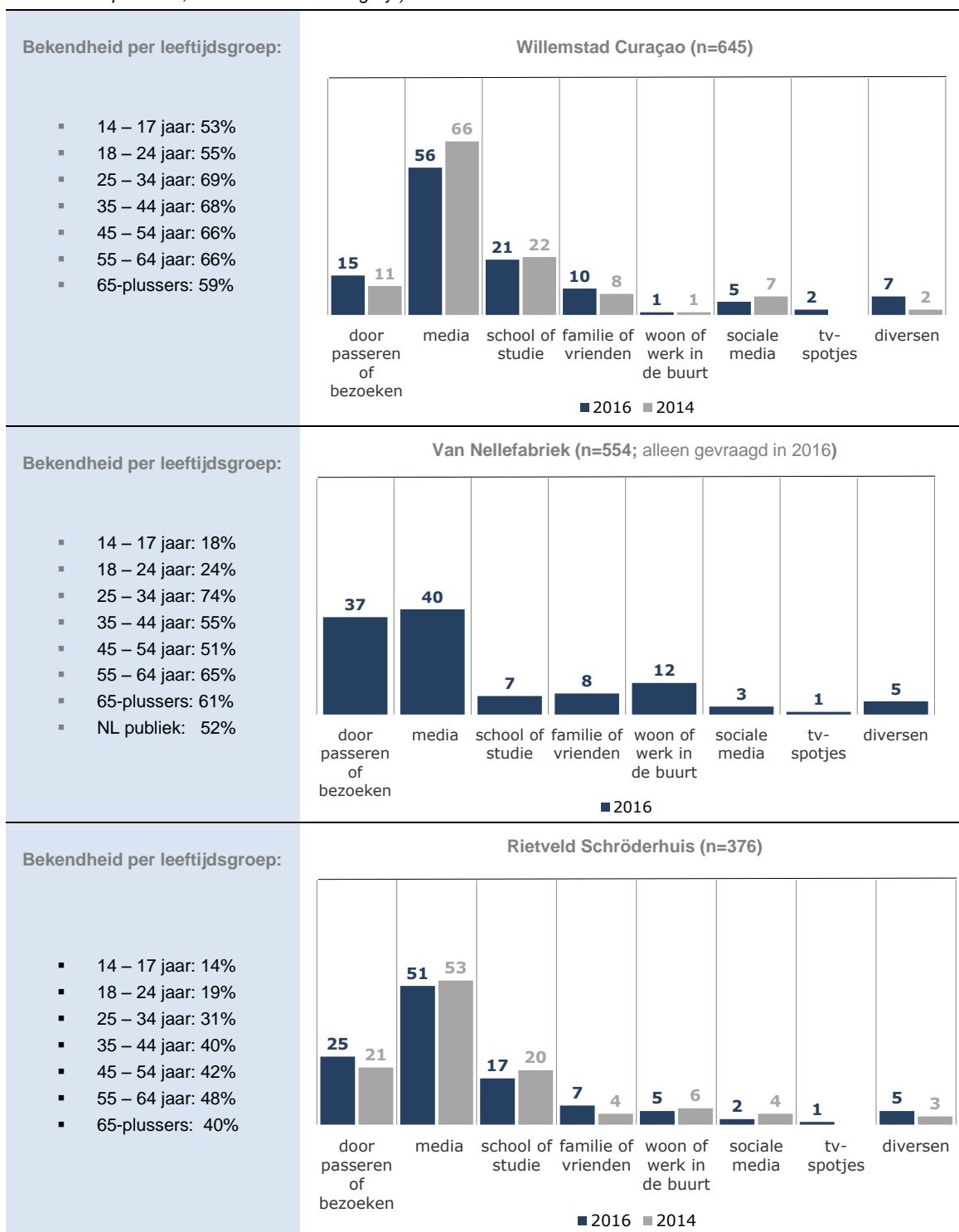
10 | **Top-3 meest bekend:** Hoe hebt u van de onderstaande plekken gehoord? (Basis: alleen als men de betreffende plek kent; meer antwoorden mogelijk)

Gekeken naar de Werelderfgoederen die bij vier tot ruim vijf op de tien Nederlanders bekend zijn, is te zien dat Willemstad vooral bekend is via de media (56% versus 66% in 2014) en dat ook het Rietveld Schroderhuis en de Van Nellefabriek een redelijke mediabekendheid genieten (respectievelijk 51% en 40%).

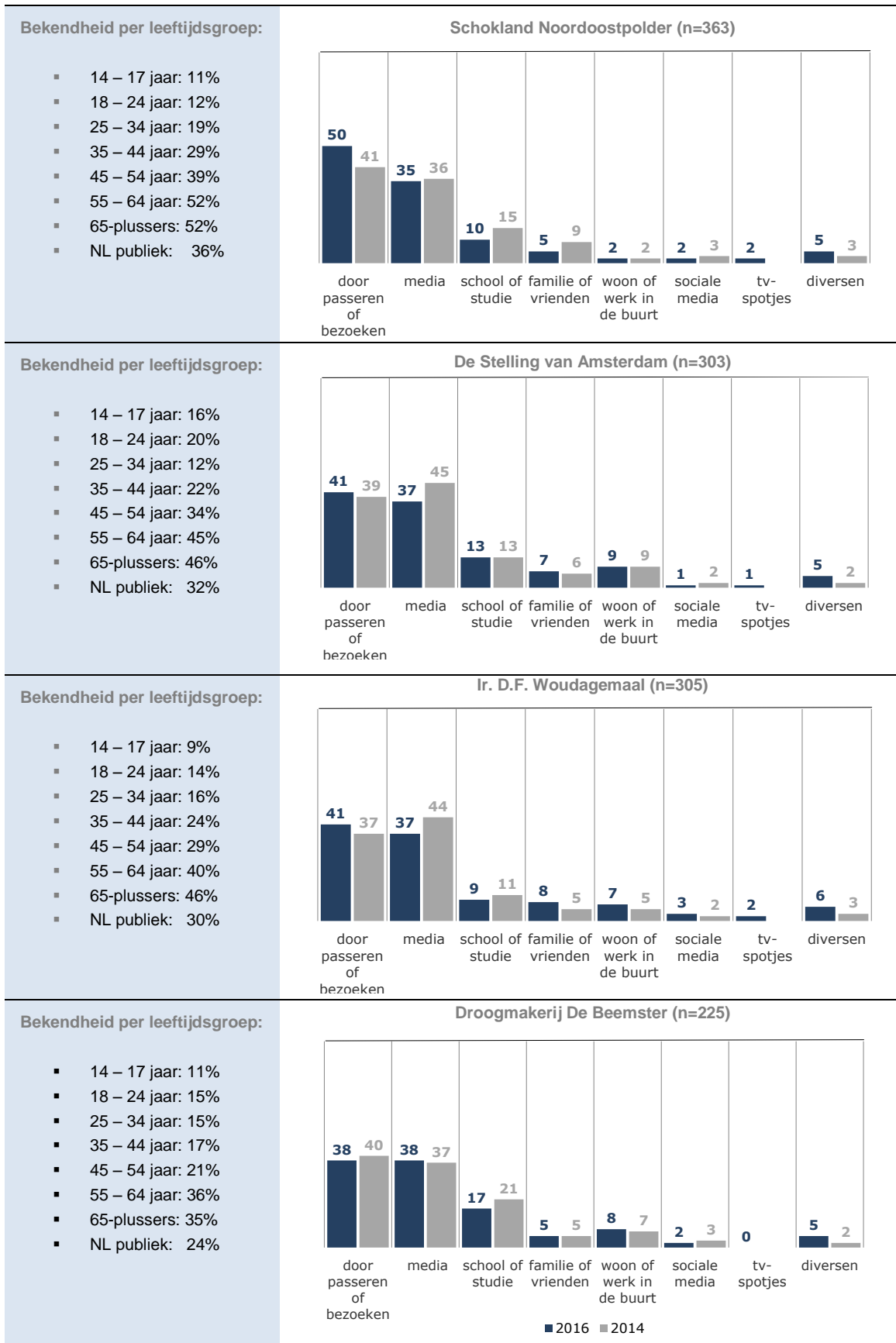

11 | Posities 4 t/m 6 **meest bekend**: Hoe hebt u van de onderstaande plekken gehoord? (**Basis**: alleen als men de betreffende plek kent; meer antwoorden mogelijk).

Werelderfgoederen die een kwart tot ruim een derde van de Nederlanders kent, zijn vooral bekend omdat mensen deze plekken zijn gepasseerd of vanwege bezoek. De media spelen eveneens een belangrijke rol in de bekendheid.

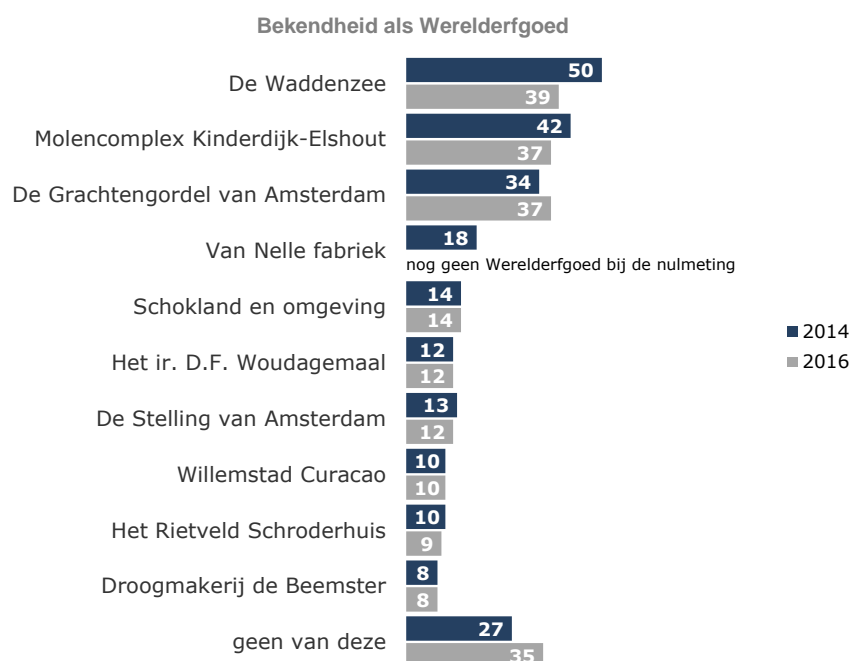
12 | Posities 7 t/m 10 **meest bekend**: Hoe hebt u van de onderstaande plekken gehoord? (Basis: alleen als men de betreffende plek kent; meer antwoorden mogelijk).

In veel gevallen is er per Werelderfgoed te weinig respons om uitspraken te doen over significante verschillen tussen de verschillende leeftijdsgroepen.⁴ Wel geven jongeren tot en met 24 jaar relatief vaak aan dat ze de Werelderfgoederen kennen door school of studie en familie of vrienden. Oudere leeftijdsgroepen zijn vaker door passage of bezoek of de media bekend met de Werelderfgoederen.

Nadat de bekendheid in kaart is gebracht, is gevraagd of men wist dat de voorgelegde plekken of gebieden Werelderfgoederen zijn. Vooral de bekendheid van de Waddenzee als Werelderfgoed is de afgelopen twee jaar sterk gestegen (50% in 2016 versus 39% in 2014). De bekendheid van Kinderdijk-Elshout is met 5 procentpunten toegenomen. Het aantal Nederlanders dat van geen enkele plek wist dat het een Werelderfgoed was, is gedaald van 35% in 2014 naar 27% in 2016.

13 | Van welke plekken of gebieden wist u dat dit Werelderfgoederen zijn? (Basis: NL Publiek; n=1.061).

De bekendheid met het Werelderfgoed Podium in Amsterdam is toegenomen van 1% in 2014 naar 5% in 2016 (niet grafisch weergegeven). Daarnaast geeft 5% van het Nederlands publiek aan te weten wat in 2018 mogelijk Werelderfgoed wordt. Echter weet bij doorvraag nagenoeg niemand de Koloniën van Weldadigheid te noemen (slechts 5 respondenten geven het goede antwoord; niet grafisch weergegeven).

⁴ Er kunnen wel uitspraken worden gedaan op totaalniveau (zoals in grafiek 12) maar er is onvoldoende respons om dit per Werelderfgoed uit te splitsen naar de verschillende leeftijdsgroepen.

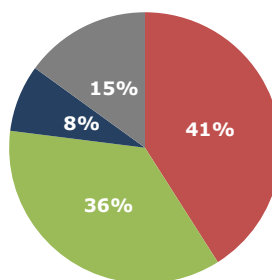
3.5 Kennis over de nominatie van Werelderfgoed

In de vragenlijst is aan de respondenten eerst uitgelegd hoe een Nederlands gebied of plek een Werelderfgoed wordt (zie kader). Daarna is gevraagd of men zelf invloed zou willen hebben op de voordrachten die Nederland bij UNESCO in Parijs doet.

Landen die het Werelderfgoedverdrag hebben ondertekend mogen eigen erfgoederen voordragen voor een internationale lijst, de Werelderfgoedlijst. Om een internationale voordracht te kunnen doen, moet het land eerst een voorlopige lijst opstellen van kandidaten. De Nederlandse lijst is in 2011 herzien op basis van een advies van een speciaal daarvoor ingestelde commissie. Deze geselecteerde plekken en gebieden stellen elk een nominatiedossier op. Wanneer dit dossier voldoet aan alle eisen kan de Minister de locatie voor nominatie aan het Werelderfgoedcomité van UNESCO voordragen. Alleen plekken en gebieden die van uitzonderlijke waarde zijn voor de mensheid kunnen op de Werelderfgoedlijst worden ingeschreven.

Ruim vier op de tien Nederlanders zouden invloed willen hebben op de voordrachten die Nederland bij de UNESCO doet. Echter weet een groot deel van deze groep niet welke plek ze zouden willen voordragen. Bijna één op de tien Nederlanders weet wel welke voordracht ze zouden willen doen.

14 | Zou u als burger invloed willen hebben op de voordrachten die Nederland bij de UNESCO doet? (Basis: NL publiek; n=1.061)

■ nee ■ ja, maar weet geen plek om voor te dragen ■ ja, wil plek willen voordragen ■ weet niet

Met een open vraag is in kaart gebracht welke gebieden dat zijn. Deze 72 respondenten geven een zeer divers antwoord, waarbij geen enkel gebied of plek een duidelijke collectieve voorkeur heeft. De antwoorden variëren van natuurgebieden zoals de Biesbosch en de Hoge Veluwe tot aan specifieke plekken zoals de binnensteden van Giethoorn en Zierikzee en historische gebouwen zoals het Anne Frank Huis en het Rijksmuseum in Amsterdam.

3.6 Publiciteitscampagne

In de maand oktober is campagne gevoerd om de Nederlandse Werelderfgoederen beter onder de aandacht te brengen van Nederlandse burgers (zie inzet op de volgende pagina).

De tv-spot is door 34% gezien, 20% geeft aan iets over het Werelderfgoed gezien te hebben bij het jeugdprogramma Klokhuis en 17% heeft een ander promotiefilmpje gezien. Circa een kwart van de Nederlanders geeft aan niets van de campagne te hebben gezien.

Naar leeftijd zijn er enkele verschillen. Zo hebben jongeren tot en met 24 jaar vaker niets van de campagne gezien (37%), terwijl de tv-spot een hoger bereik had onder 65-plussers (45%). De aandacht die het Klokhuis aan de Werelderfgoederen besteedde had een relatief hoog bereik onder de groep 14- tot en met 17-jarigen (24%).

15 | Heeft u het afgelopen jaar één of meer van de volgende zaken gezien? (meer antwoorden mogelijk; **basis:** NL publiek; n=1.061)

16 | Fragment uit de **publiciteitscampagne** die in de maand oktober liep.

Tot slot geeft 5% aan de website www.werelderfgoed weleens te hebben bezocht. De helft doet dit om informatie op te zoeken over een Werelderfgoed (53%) en een kwart om een bezoek aan een Werelderfgoed te plannen (25%).

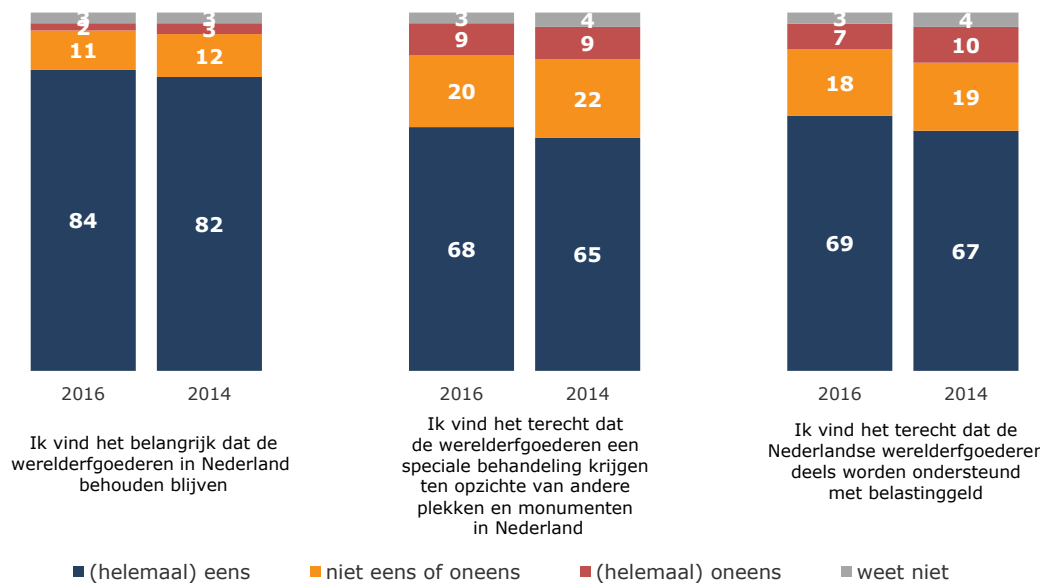
4 Draagvlak en waardering

In dit hoofdstuk wordt beschreven of en in welke mate het Nederlandse publiek voor het behoud van de Nederlandse Werelderfgoederen is en hoe deze gewaardeerd worden. Tot slot wordt ingegaan op het bezoek aan de Nederlandse Werelderfgoederen.

4.1 Draagvlak

Door middel van drie stellingen is gemeten hoe groot het draagvlak voor het behoud van de Nederlandse Werelderfgoederen is. Ruim acht op de tien Nederlanders (84%) zijn het er net als in 2014 (helemaal) mee eens dat de Nederlandse Werelderfgoederen behouden moeten blijven. Bijna zeven op de tien zijn het ermee eens dat deze Werelderfgoederen een speciale behandeling krijgen (68%) en worden ondersteund met belastinggeld (69%). Ook hier zijn geen verschillen met 2014.

17 | Draagvlak voor Nederlandse Werelderfgoederen (Basis: NL publiek 18+, n=1061, in %)

Op deze draagvlakstellingen zijn veel verschillen tussen de leeftijdsgroepen. Net als in 2014 is de rode draad dat naarmate mensen ouder worden het draagvlak voor de Werelderfgoederen toeneemt.

Hoewel bij alle leeftijdsgroepen de meerderheid vóór het behoud van de Werelderfgoederen in Nederland is, steunt maar de helft van de jongeren tot 25 jaar een speciale behandeling ten opzichte van andere plekken en monumenten in Nederland. Ook de ondersteuning van de Werelderfgoederen met belastinggeld heeft bij deze leeftijdsgroep minder draagvlak.

18 | Draagvlak voor Nederlandse Werelderfgoederen naar leeftijd (**Basis:** Nederlands publiek, n=1.061; in %)

	belangrijk dat de Werelderfgoederen in Nederland behouden blijven	terecht dat de Werelderfgoederen een speciale behandeling krijgen ten opzichte van andere plekken en monumenten in Nederland	terecht dat de Nederlandse Werelderfgoederen deels worden ondersteund met belastinggeld
14 - 18 jaar	66	52	46
18 - 24 jaar	74	53	50
25 - 34 jaar	81	57	67
35 - 44 jaar	85	69	72
45 - 54 jaar	86	67	69
55 - 64 jaar	90	75	78
65-plus	87	78	70

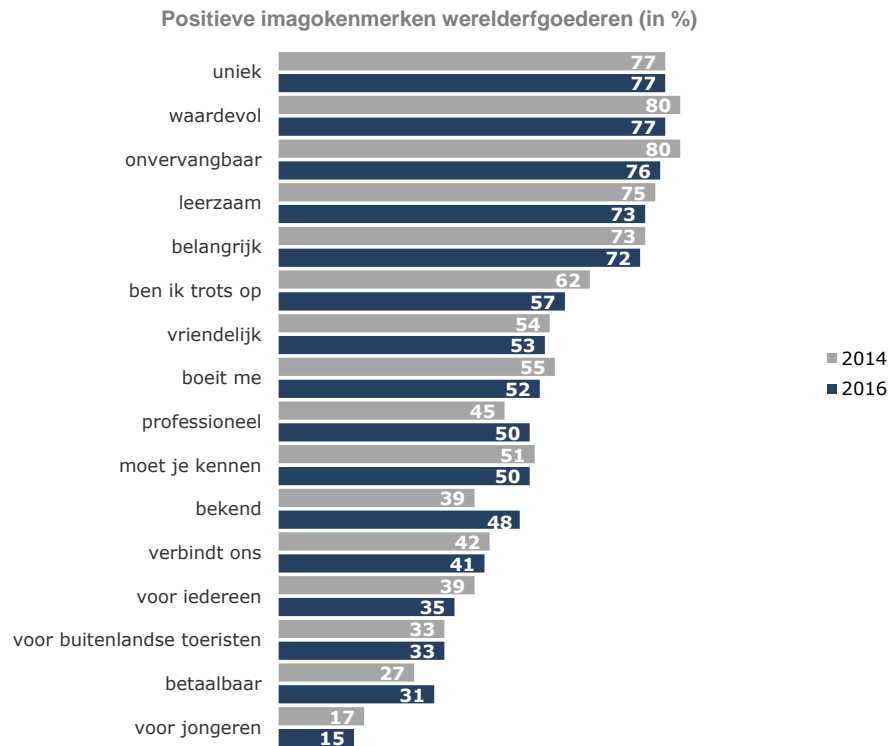
4.2 Waardering en imago

De waardering en het imago van de Nederlandse Werelderfgoederen bij het Nederlands publiek werd gemeten door middel van tegenstellingen (bijvoorbeeld: belangrijk – onbelangrijk) waarbij mensen op een zevenpuntenschaal hun positie moesten aangeven.

Als we kijken naar de *positieve* kenmerken van de Nederlandse Werelderfgoederen worden zij net als in 2014 door een ruime meerderheid gezien als uniek (77%), waardevol (77%), onvervangbaar (76%), leerzaam (73%) en belangrijk (72%). Een minderheid ziet de Werelderfgoederen als iets dat betaalbaar is (31%), voor iedereen (35%) of alleen voor buitenlandse toeristen (33%). Ook hier zijn geen verschillen ten opzichte van 2014 te zien.

Als we kijken naar de *negatieve* kenmerken is er geen enkel kenmerk waarvan een meerderheid die van toepassing vindt op de Nederlandse Werelderfgoederen. Eén op de vijf geeft net als in 2014 aan de Werelderfgoederen te duur te vinden (20%) terwijl 17% aangeeft onbekend met de Werelderfgoederen te zijn of van mening is dat niet iedereen ze hoeft te kennen. Ook hier zijn geen veranderingen te zien tegenover 2014.

19 | We laten telkens twee begrippen zien. Kunt u aangeven welke van de twee u het meest van toepassing vindt op het Werelderfgoed in Nederland? (Basis: NL publiek; n=1.061)

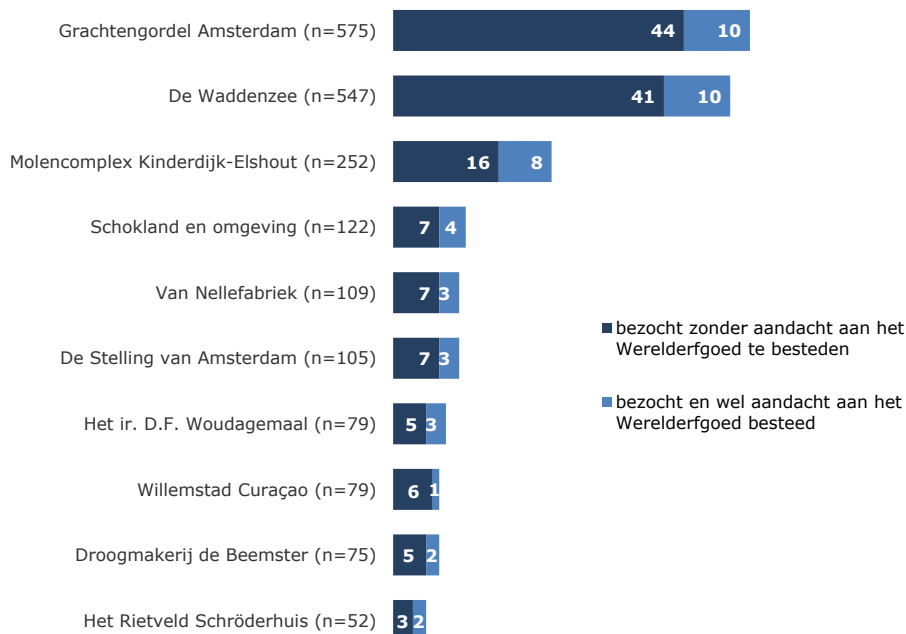
4.3 Bezoek Werelderfgoederen

Net als in 2014 heeft in totaal derde van de Nederlanders weleens een bezoek aan een werelderfgoed gebracht en heeft daarbij aandacht aan het Werelderfgoed besteedt (34% in 2014 versus 36% in 2016).

De Grachtengordel van Amsterdam en de Waddenzee zijn met voorsprong de best bezochte Werelderfgoederen van Nederland (respectievelijk 54% en 51% van het Nederlands publiek bezocht de plekken ooit). Echter besteedt een ruime meerderheid van de bezoekers tijdens het bezoek *geen* aandacht aan het feit dat beide plekken Werelderfgoederen zijn. Kinderdijk-Elshout wordt ook goed bezocht: 24% van het Nederlands publiek is hier ooit al eens geweest. De minder bekende Werelderfgoederen zijn door 5% tot 10% van de Nederlanders bezocht.

20 | Wat geldt voor u? (1) Ik heb de volgende Werelderfgoederen weleens bezocht **zonder** aandacht aan het Werelderfgoed te besteden en (2) Ik heb de volgende Werelderfgoederen weleens bezocht en heb aandacht aan het Werelderfgoed besteed. (**Basis:** alleen gevraagd als men van het Werelderfgoed heeft gehoord, geherpercenteerd op de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder).

Bezoek Werelderfgoederen (in % van de NL bevolking van 18 jaar en ouder)

Als we de profielen van wel- en niet-bezoekers met elkaar vergelijken, zijn er weinig verschillen te zien. Wel bestaat de bezoekersgroep uit relatief veel hoger opgeleiden, komen ze relatief weinig uit een éénpersoonshuishouden en komen bezoekers relatief vaak uit de regio west.

21 | Bezoek Werelderfgoederen (Basis: bezoekers vergeleken met de niet-bezoekers)

	niet bezoekers	wel bezoekers		niet bezoekt	wel bezoekt
seks			grootte huishouden		
seks					
▪ man	46	48	▪ 1 persoon	22	▼ 14
▪ vrouw	54	52	▪ 2 personen	36	33
leeftijd			▪ 3 personen	17	16
▪ 18 - 24 jaar	14	11	▪ 4 personen	18	23
▪ 25 - 34 jaar	14	12	▪ 5 of meer personen	7	14
▪ 35 - 44 jaar	15	17	regio		
▪ 45 - 54 jaar	19	21	▪ grote steden	13	14
▪ 55 - 64 jaar	15	19	▪ west	23	▲ 32
▪ 65-plus	23	20	▪ noord	10	13
opleidingsniveau			▪ oost	22	19
▪ t/m mavo	39	▼ 33	▪ zuid	32	22
▪ mbo t/m vwo	42	▼ 33			
▪ hbo of wo	18	▲ 34			

▲ significant hoger ▼ significant lager

Aan de groep mensen die de Werelderfgoederen hebben bezocht en aandacht aan het Werelderfgoed hebben besteed, is naar de reden van hun bezoek gevraagd. Omdat het 'bewuste' bezoek van de meeste Werelderfgoederen te laag is om betrouwbare uitspraken over te kunnen doen, zijn alleen de resultaten van de drie best bezochte Werelderfgoederen weergegeven.

De Grachtengordel van Amsterdam bezoeken de meeste mensen voor de gezelligheid (42%) of als uitstapje met een groep (42%). In vergelijking met 2014 zijn er geen veranderingen in de redenen waarom men de Grachtengordel bezoekt.⁵

De Waddenzee wordt het meest bezocht omdat bezoekers willen genieten van de natuur of het monument (58%). Ten opzichte van 2014 worden deze redenen van bezoek door minder mensen genoemd (58% versus 76% in 2014). Een bezoek als uitstapje met een groep wordt - net als in 2014 - door 44% van de bezoekers genoemd.

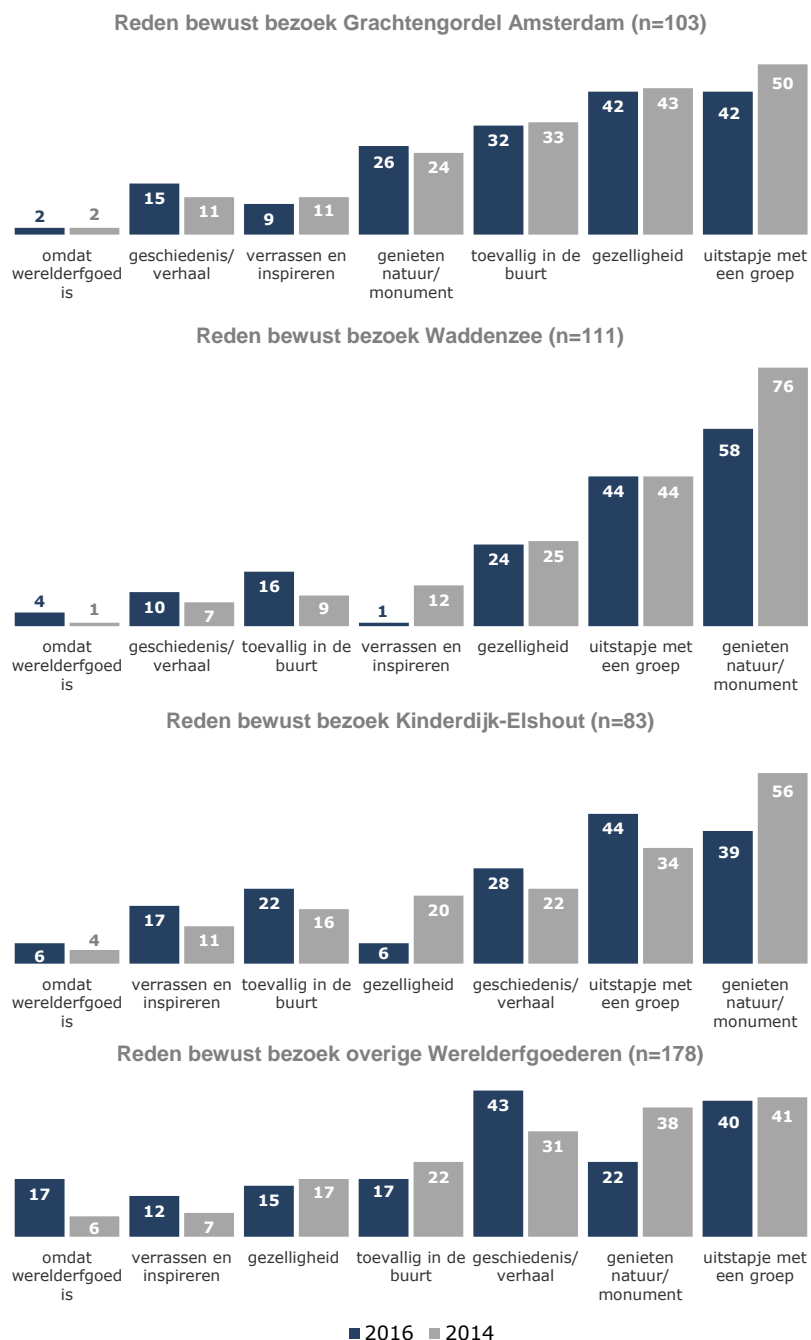
Ook voor molencomplex Kinderdijk-Elshout wordt genieten van de natuur of het monument het vaakst als reden van bezoek genoemd. Deze redenen wordt minder vaak genoemd dan in 2014 (39% versus 56%). Bezoek als uitstapje met een groep wordt net als in 2014 als tweede reden genoemd (44%).

Als we kijken naar de bezoekersredenen van de overige zeven Werelderfgoederen zien we dat een bezoek vanwege het historische verhaal vaker wordt genoemd dan in 2014 (43% versus 31% in 2014).

⁵ Bij lagere aantallen respondenten liggen de significante verschillen hoger. Zo ligt de grens waarop een verschil wel of niet significant is bij n=103 tussen 13% en 14%.

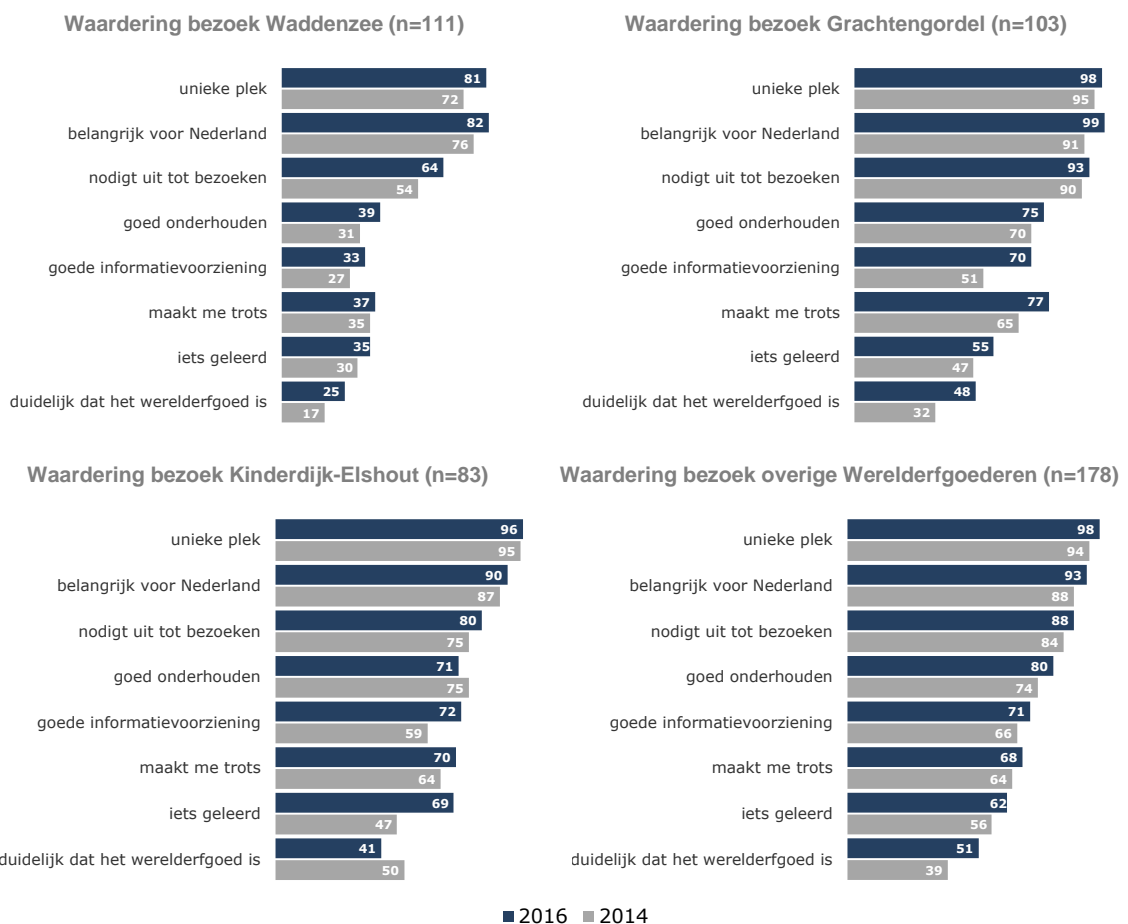
Genieten van de natuur of het monument wordt daarentegen minder vaak genoemd (22% versus 38% in 2014). Het uitstapje met de groep blijft net als in 2014 een belangrijke bezoekersreden (40%).

22 | Wat was de reden van uw bezoek? Meer antwoorden mogelijk. (Basis: gevraagd aan bezoekers van de Werelderfgoederen die aandacht voor het betreffende Werelderfgoed hebben gehad)

Aan dezelfde groep 'bewuste' bezoekers is vervolgens gevraagd hoe zij hun bezoek hebben gewaardeerd. De Grachtengordel in Amsterdam wordt net als in 2014 het beste gewaardeerd. Meer dan negen op de tien Nederlanders vinden de Grachtengordel een unieke plek, belangrijk voor Nederland en een plek die uitnodigt tot bezoeken. Ook Molencolplex Kinderdijk-Elshout scoort net als in 2014 hoog. Ook hier vindt men het Werelderfgoed een unieke plek (96%), belangrijk voor Nederland (90%) en een plek die uitnodigt tot bezoeken (80%). Een meerderheid ziet de Waddenzee eveneens als een plek die belangrijk is voor Nederland (82%), een unieke plek (81%) en een plek die uitnodigt tot bezoeken (64%).

23 | **Waardering:** hoe waardeert u het bezoek aan het Werelderfgoed op de volgende aspecten? (Basis: gevraagd aan bezoekers van de Werelderfgoederen die aandacht voor het betreffende Werelderfgoed hebben gehad)

5 Werelderfgoed in het onderwijs

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de relatie tussen de bekendheid van de Nederlandse Werelderfgoederen bij scholieren en de aandacht hiervoor op de middelbare school. Er wordt gekeken of en hoe docenten over de Werelderfgoederen onderwijzen en hoe docenten het verwerken van dit onderwerp in hun lessen ervaren.

5.1 Werelderfgoederen in het onderwijs

Veel docenten geven aan dat ze in de les weleens aandacht aan de Nederlandse Werelderfgoederen besteed hebben. De Amsterdamse Grachtengordel wordt het meest behandeld, namelijk door de helft van de docenten (51%), gevolgd door de Waddenzee (47%) en droogmakerij de Beemster (44%). Ondanks de relatief grote aandacht voor droogmakerij de Beemster binnen het onderwijs, is de droogmakerij niet goed bekend bij scholieren.

Bij de aandacht voor het Woudagemaal is sprake van een significante stijging voor wat betreft de aandacht in de les. In 2014 gaf 10% van de docenten aan aandacht aan dit Werelderfgoed te besteden, in 2016 is dat 22%.

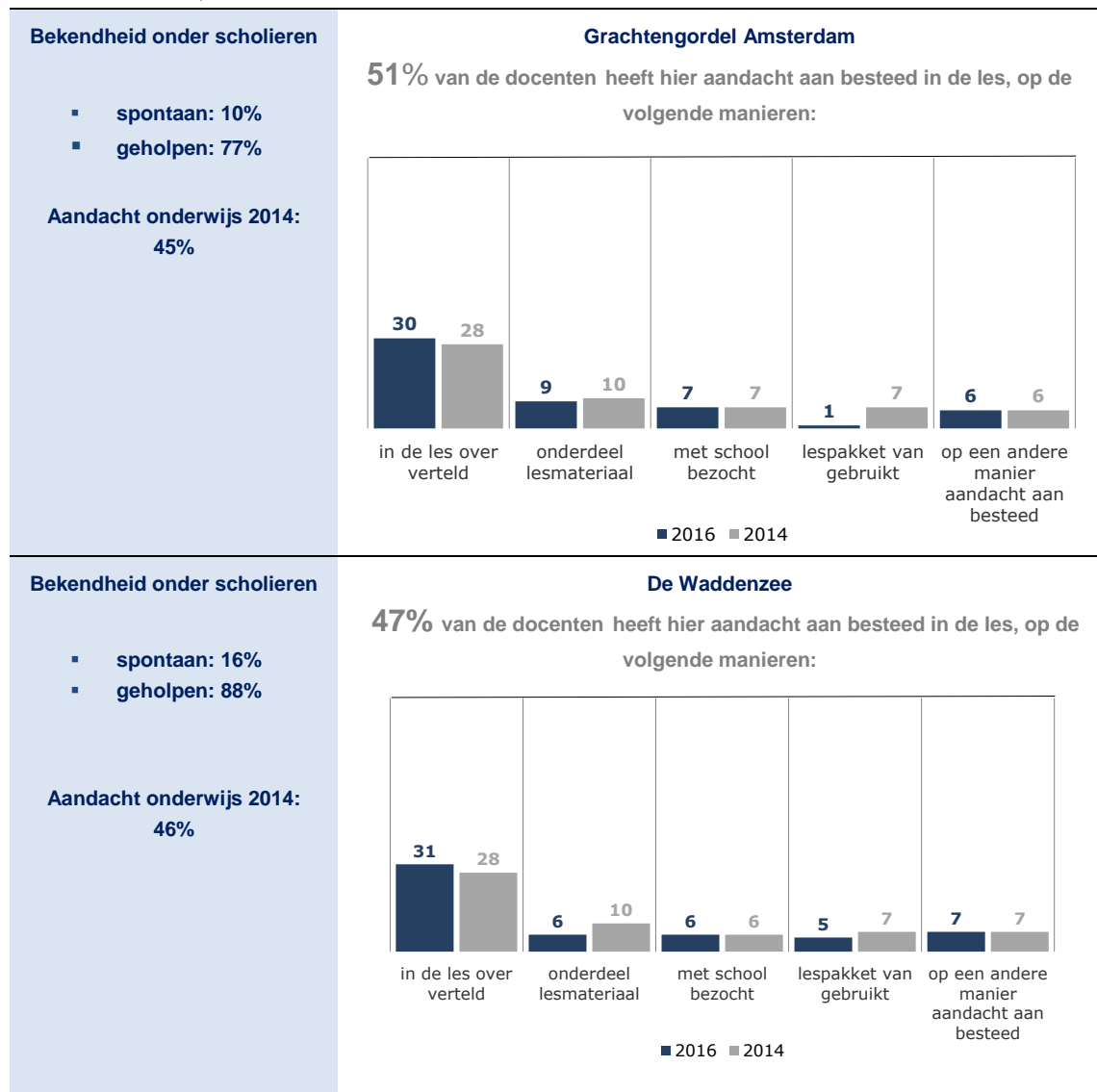
Voor alle Werelderfgoederen geldt dat de docenten er vooral aandacht aan besteden door erover te vertellen tijdens de les. Van de docenten die de Waddenzee en de Amsterdamse Grachtengordel behandelden, deed drie op de tien dit op deze manier.

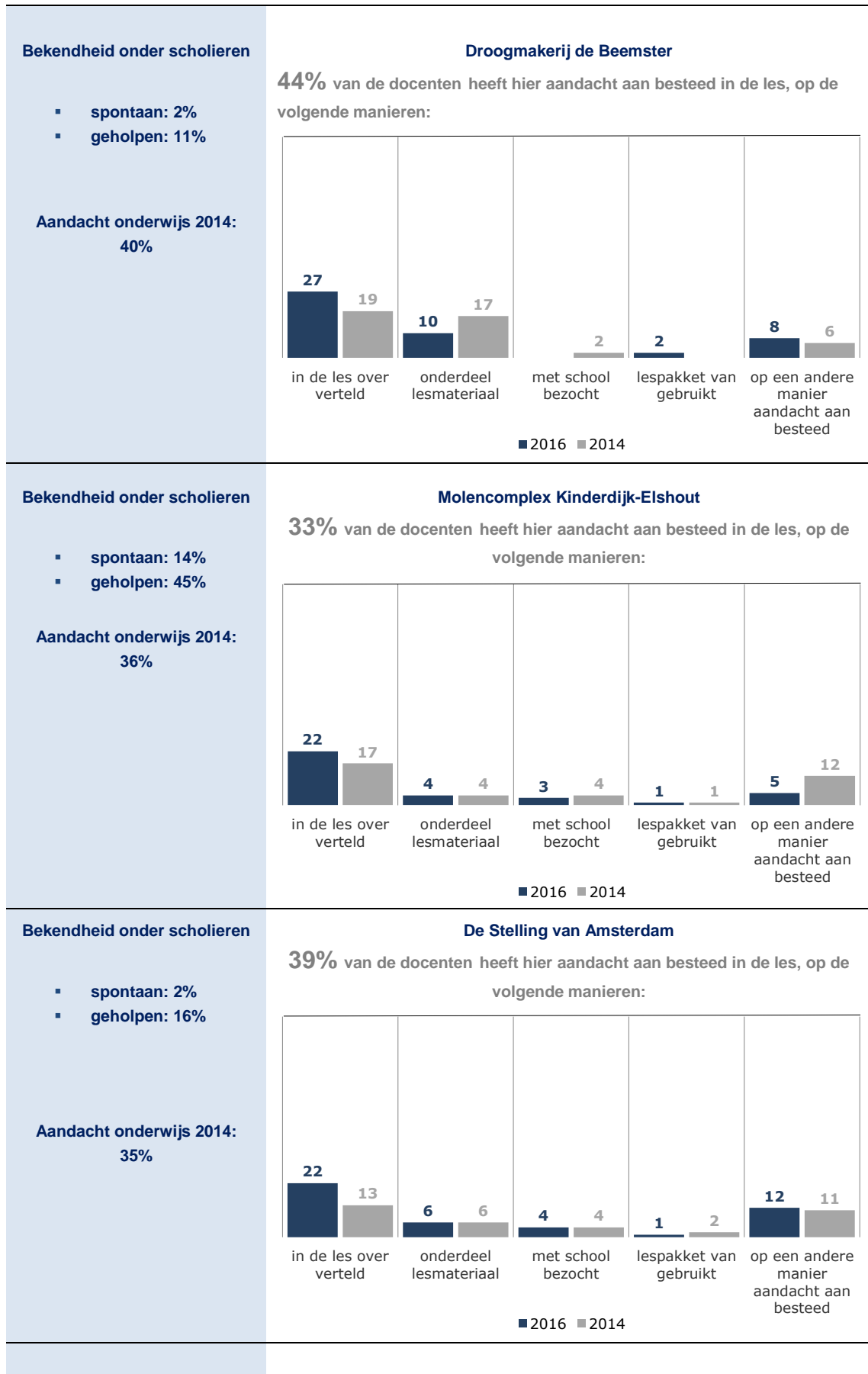
Droogmakerij de Beemster en de Grachtengordel zijn vaker onderdeel van het verplichte lesmateriaal dan de andere Werelderfgoederen, namelijk in 10% en 9% van de gevallen. Docenten zijn sinds 2014 wel minder aandacht aan de droogmakerij gaan besteden als onderdeel van het lesmateriaal (van 17% in 2014 naar 10% in 2016).

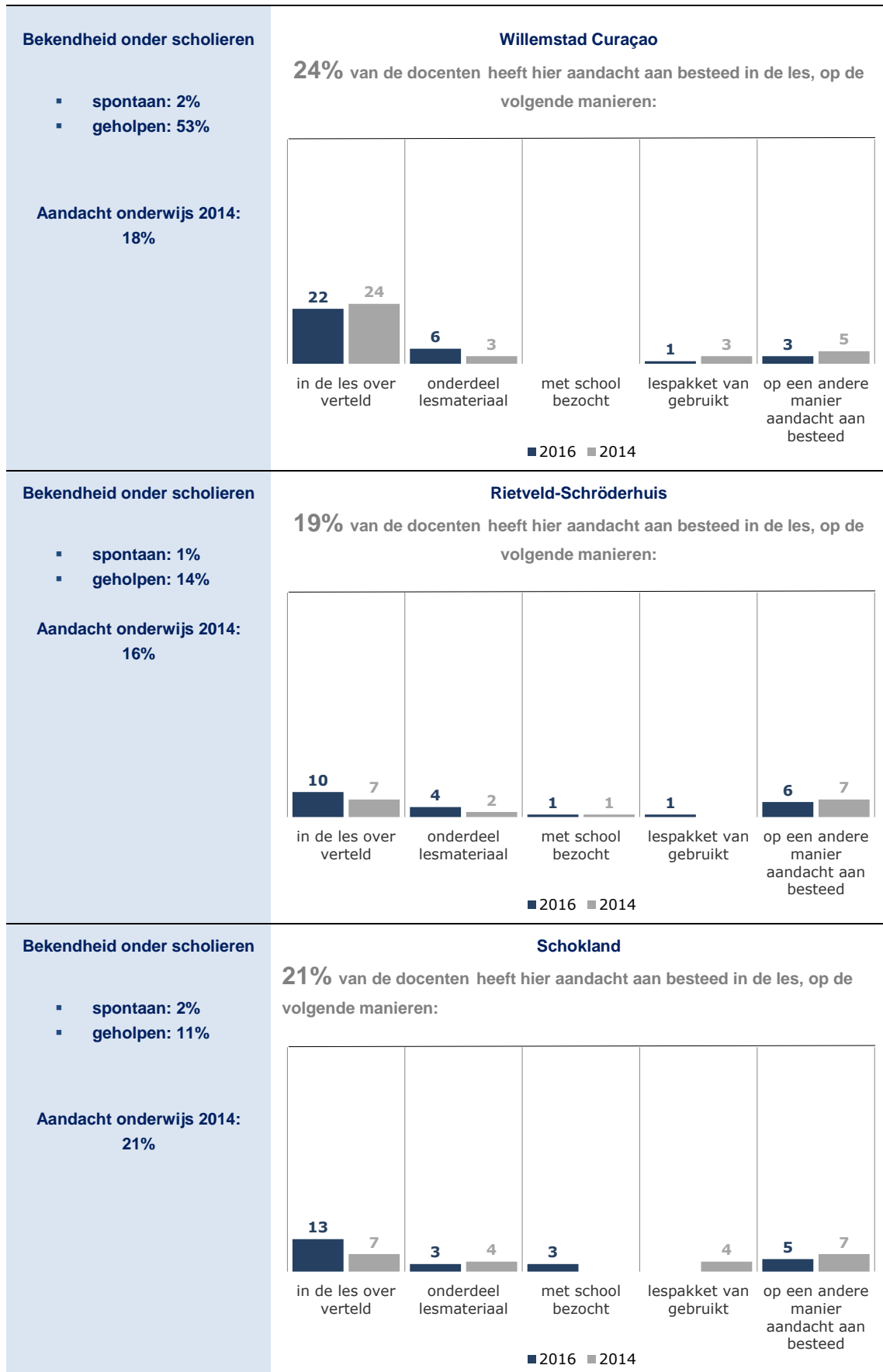
Schoolbezoeken aan de Nederlandse Werelderfgoederen komen weinig voor. De Grachtengordel van Amsterdam is het meest met school bezocht (7%), gevolgd door de Waddenzee (6%) en de Stelling van Amsterdam (4%).

Tot slot is gebleken dat de lespakketten niet of nauwelijks gebruikt worden. Het lespakket voor de Waddenzee wordt met 5% het meest gebruikt, bij de andere Werelderfgoederen is dit nog minder.

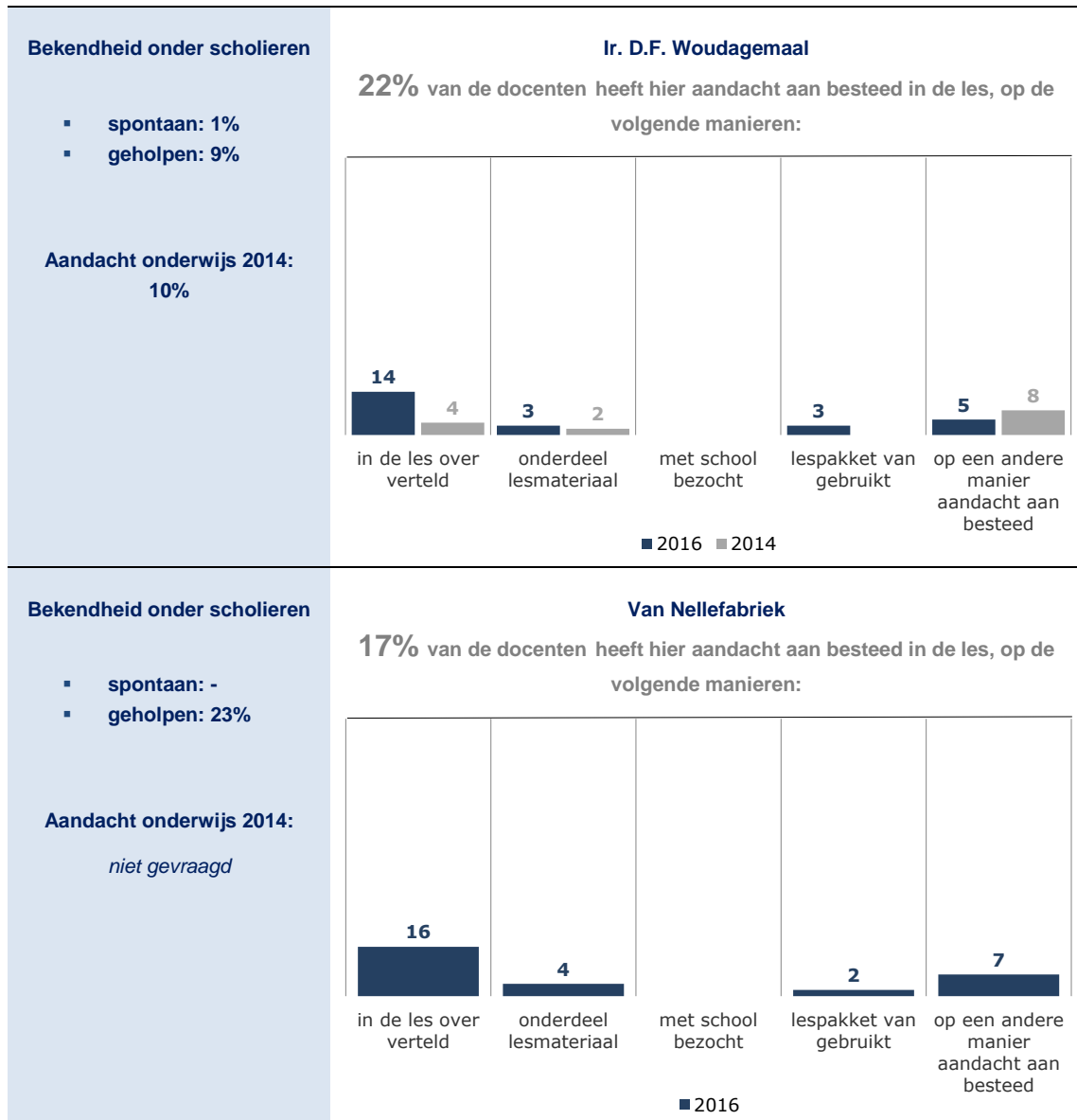
24 | Heeft u als docent weleens aandacht besteed aan de Werelderfgoederen in Nederland? (Basis: alle ondervraagde docenten; n=108).

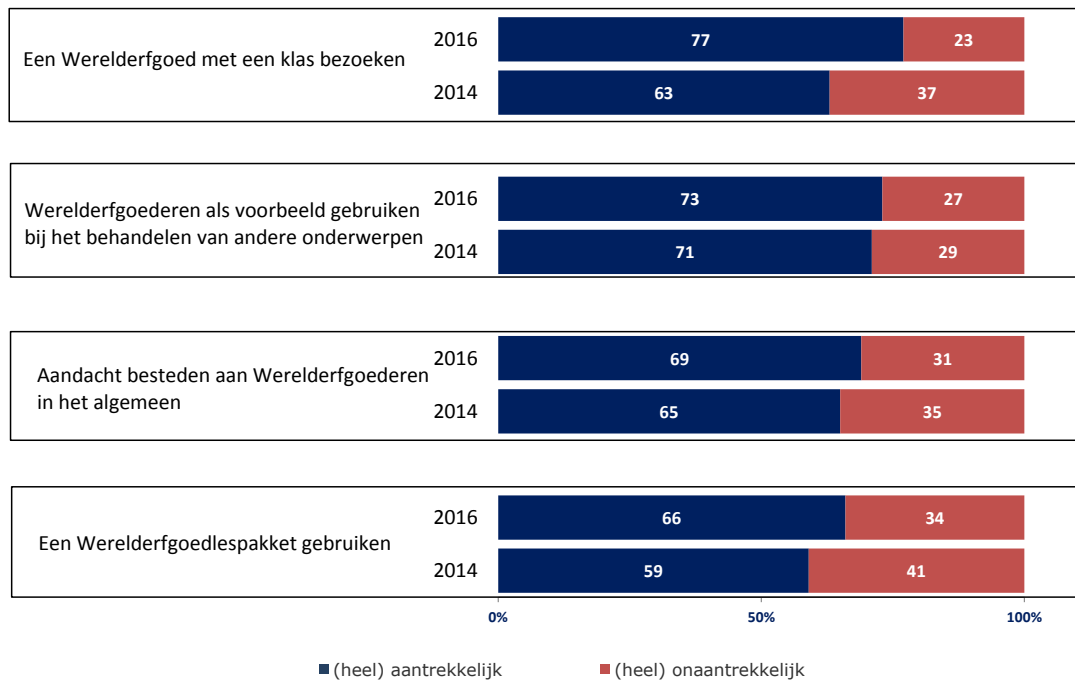
5.2 Toepassingen in het onderwijs

Alle mogelijkheden om de Werelderfgoederen in de lessen te verwerken, worden door de meerderheid van de docenten aantrekkelijk gevonden. Zo vindt ongeveer driekwart van de docenten het (heel) aantrekkelijk om Werelderfgoederen als voorbeeld te gebruiken in de les, bijvoorbeeld droogmakerij De Beemster als voorbeeld bij het onderwerp inpolderen.

77% van de leraren vindt het aantrekkelijk om een Werelderfgoed met een klas te bezoeken, maar in de vorige paragraaf hebben we gezien dat dit nauwelijks gebeurt. Eenzelfde contrast is te zien bij de lespakketten: twee derde vindt de lespakketten aantrekkelijk, maar in de praktijk worden ze niet gebruikt. Verder vindt bijna zeven op de tien docenten het besteden van aandacht aan het Werelderfgoed in het algemeen een goed idee.

Vergeleken met 2014 zijn de schoolbezoeken aan een Werelderfgoed in aantrekkelijkheid gestegen, van 63% naar 77%.

25 | **Stellingen:** hoe aantrekkelijk of onaantrekkelijk vindt u de volgende mogelijkheden om het onderwerp Werelderfgoed in te passen in uw lessen? (**Basis:** docenten; n=108)

Docenten in het basisonderwijs en in het middelbaar onderwijs verschillen van mening wat betreft de aantrekkelijkheid van het behandelen van Werelderfgoederen in of buiten de klas. Basisschooldocenten vinden het vaker aantrekkelijk om de Werelderfgoederen als voorbeeld in de klas te gebruiken (82% versus 63%) en vinden het vaker aantrekkelijk om er met de klas naartoe te gaan (86% versus 67%).

Bijlagen

Bijlage 1 Inhoud figuren en tabellen

1 Doelstelling van het onderzoek en bijbehorende onderzoeksvragen	5
2 Heeft u weleens gehoord van de term Werelderfgoed? (Basis: NL publiek; n=1.061).	8
3 Open vraag: wat is volgens u Werelderfgoed? (Basis: NL Publiek; n=1.061)	9
4 Open vraag: Welke Werelderfgoedplekken kunt u noemen? (Basis: NL Publiek; n=1.061)	10
5 Heeft het Koninkrijk der Nederlanden ook Werelderfgoederen? (Basis: NL Publiek; n=1.061)	10
6 Open vraag: welke Wereldgoederen in het Koninkrijk der Nederlanden kunt u noemen? (Basis: NL Publiek; n=1.061)	11
7 Van welke van de onderstaande plekken of gebieden heeft u weleens gehoord? (Basis: NL Publiek; n=1.061)	12
8 Van welke van de onderstaande plekken of gebieden heeft u weleens gehoord?(uitgesplitst naar leeftijd)	12
9 Van welke van de onderstaande plekken of gebieden heeft u weleens gehoord? (Basis: NL Publiek; bekendheid per provincie)	13
10 Top-3 meest bekend: Hoe hebt u van de onderstaande plekken gehoord? (Basis: alleen als men de betreffende plek kent; meer antwoorden mogelijk)	14
11 Posities 4 t/m 6 meest bekend: Hoe hebt u van de onderstaande plekken gehoord? (Basis: alleen als men de betreffende plek kent; meer antwoorden mogelijk).	15
12 Posities 7 t/m 10 meest bekend: Hoe hebt u van de onderstaande plekken gehoord? (Basis: alleen als men de betreffende plek kent; meer antwoorden mogelijk).	16
13 Van welke plekken of gebieden wist u dat dit Werelderfgoederen zijn? (Basis: NL Publiek; n=1.061).	17
14 Zou u als burger invloed willen hebben op de voordrachten die Nederland bij de UNESCO doet? (Basis: NL publiek; n=1.061)	18
15 Heeft u het afgelopen jaar één of meer van de volgende zaken gezien? (meer antwoorden mogelijk; basis: NL publiek; n=1.061)	19
16 Fragment uit de publiciteitscampagne die in de maand oktober liep.	19
17 Draagvlak voor Nederlandse Werelderfgoederen (Basis: NL publiek 18+, n=1061, in %)	20
18 Draagvlak voor Nederlandse Werelderfgoederen naar leeftijd (Basis: Nederlands publiek, n=1.061; in %) 21	21
19 We laten telkens twee begrippen zien. Kunt u aangeven welke van de twee u het meest van toepassing vindt op het Werelderfgoed in Nederland? (Basis: NL publiek; n=1.061)	22
20 Wat geldt voor u? (1) Ik heb de volgende Werelderfgoederen weleens bezocht zonder aandacht aan het Wereld-erfgoed te besteden en (2) Ik heb de volgende Werelderfgoederen weleens bezocht en heb aandacht aan het Werelderfgoed besteed. (Basis: alleen gevraagd als men van het Werelderfgoed heeft gehoord, geherpercenteerd op de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder).	23
21 Bezoek Werelderfgoederen (Basis: bezoekers vergeleken met de niet-bezoekers)	24
22 Wat was de reden van uw bezoek? Meer antwoorden mogelijk. (Basis: gevraagd aan bezoekers van de Werelderfgoederen die aandacht voor het betreffende Werelderfgoed hebben gehad)	25
23 Waardering: hoe waardeert u het bezoek aan het Werelderfgoed op de volgende aspecten? (Basis: gevraagd aan bezoekers van de Werelderfgoederen die aandacht voor het betreffende Werelderfgoed hebben gehad)	26
24 Heeft u als docent weleens aandacht besteed aan de Werelderfgoederen in Nederland? (Basis: alle ondervraagde docenten; n=108).	28
25 Stellingen: hoe aantrekkelijk of onaantrekkelijk vindt u de volgende mogelijkheden om het onderwerp Werelderfgoed in te passen in uw lessen? (Basis: docenten; n=108)	32

Bijlage 2 Vragenlijst

B001: Bekendheid Werelderfgoed

Begin block

Q001 - Q1:

Single coded

Heeft u weleens gehoord van de term 'UNESCO Werelderfgoed'?

Normal

- 1 ja
- 2 nee

Ask only if **Q001 - Q1,1**

Q002 - Q2:

Open

Wat is volgens u Werelderfgoed?

Q026 - T1:

Text

Not back

Op de UNESCO Werelderfgoedlijst staan op dit moment 1052 monumenten, natuurgebieden, gebouwen en landschappen die zo bijzonder zijn dat ze voor de mensheid behouden moeten blijven. Werelderfgoed is cultureel en natuurlijk erfgoed dat wordt beschouwd als onvervangbaar en uniek.

Q003 - Q3:

Open

Welke Werelderfgoed plekken kunt u noemen?

Q004 - Q4:

Single coded

Denkt u dat het Koninkrijk der Nederlanden ook Werelderfgoederen heeft?

Met het Koninkrijk der Nederlanden bedoelen we Nederland en de andere gebiedsdelen die tot het Koninkrijk der Nederlanden behoren.

Normal

- 1 ja
- 2 nee
- 3 weet niet **Position fixed *Exclusive*

Ask only if Q004 - Q4,1

Q005 - Q5:

Open

Welke Werelderfgoederen in het Koninkrijk der Nederlanden kunt u noemen?

Q006 - Q6:

Multi coded

Hieronder ziet u plekken of gebieden in Nederland die op de UNESCO Werelderfgoedlijst staan.

Kunt u aangeven van welke plekken of gebieden u weleens heeft gehoord?

Random

- 1 Het molencomplex Kinderdijk Elshout in Zuid Holland
- 2 Het Ir. D.F. Woudagemaal in Lemmer, Friesland
- 3 Het Rietveld Schröderhuis in Utrecht
- 4 Willemstad Curaçao
- 5 Schokland in de Noordoostpolder
- 6 De Stelling van Amsterdam, in Noord-Holland rond Amsterdam
- 7 Droogmakerij De Beemster in Noord Holland
- 8 De Waddenzee
- 9 Grachtengordel van Amsterdam
- 10 De Van Nellenfabriek in Rotterdam

Q007 - Q7:**Matrix****Number of rows: 10 | Number of columns: 7**

Hieronder ziet u de plekken waarvan u aangaf gehoord te hebben.

Hoe hebt u hiervan gehoord?

Normal

	ik heb de plek wel eens gepasseerd of bezocht	ik woon of werk in de buurt of heb daar gewoond	op school/ studie	van familie of vrienden	op televisie, internet of door tijdschriften en kranten	via sociale media	anders
Het molencomplex Kinderdijk Elshout in Zuid Holland	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het Ir. D.F. Woudagemaal in Lemmer, Friesland	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het Rietveld Schröderhuis in Utrecht	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Willemstad Curaçao	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Schokland in de Noordoostpolder	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Stelling van Amsterdam, in Noord-Holland rond Amsterdam	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Droogmakerij De Beemster in Noord Holland	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Waddenzee	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Grachtengordel van Amsterdam	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Van Nellefabriek in Rotterdam	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q008 - Q8:**Open**

U gaf aan dat u op nog een andere manier heeft gehoord van . Kunt u aangeven hoe u hiervan heeft gehoord?

Q009 - Q9:

Multi coded

Van welke plekken of gebieden wist u dat dit Werelderfgoederen in (Koninkrijk) Nederland zijn?

Normal

- 1 Het molencomplex Kinderdijk Elshout in Zuid Holland
- 2 Het Ir. D.F. Woudagemaal in Lemmer, Friesland
- 3 Het Rietveld Schröderhuis in Utrecht
- 4 Willemstad Curaçao
- 5 Schokland in de Noordoostpolder
- 6 De Stelling van Amsterdam, in Noord-Holland rond Amsterdam
- 7 Droogmakerij De Beemster in Noord Holland
- 8 De Waddenzee
- 9 Grachtengordel van Amsterdam
- 10 De Van Nellefabriek in Rotterdam

B001: Bekendheid werelderfgoed

End block

B002: Aandacht in onderwijs

Begin block

Q010 - Q10:**Matrix****Number of rows: 11 | Number of columns: 6**

Heeft u als docent weleens aandacht besteed aan de Werelderfgoederen in Nederland?

Normal

	heb ik in de les weleens iets over verteld	is onderdeel van bestaand lesmateriaal dat ik gebruik	heb ik weleens met school bezocht	heb ik weleens een les-pakket van gebruikt	heb ik weleens op een andere manier aandacht aan besteed	geen van deze
Het molencomplex Kinderdijk Elshout in Zuid Holland	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het Ir. D.F. Woudagemaal in Lemmer, Friesland	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het Rietveld Schröderhuis in Utrecht	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Willemstad Curaçao	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Schokland in de Noordoostpolder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Stelling van Amsterdam, in Noord-Holland rond Amsterdam	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Droogmakerij De Beemster in Noord Holland	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Waddenzee	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Grachtengordel van Amsterdam	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Werelderfgoederen in het algemeen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Van Nellefabriek in Rotterdam	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q011 - Q11:

Matrix

Number of rows: 4 | Number of columns: 4

Hoe aantrekkelijk of onaantrekkelijk vindt u de volgende mogelijkheden om het onderwerp Werelderfgoed in te passen in uw lessen?

Random

	heel aantrekkelijk	aantrekkelijk	niet zo aantrekkelijk	helemaal niet aantrekkelijk
Werelderfgoederen als voorbeeld gebruiken bij het behandelen van andere onderwerpen (bijvoorbeeld De Beemster als voorbeeld van hoe inpolderen werkt, of de Grachtengordel bij de behandeling van de Gouden Eeuw)	☐	☐	☐	☐
Aandacht besteden aan Werelderfgoederen in het algemeen	☐	☐	☐	☐
Werelderfgoed met een klas bezoeken	☐	☐	☐	☐
een Werelderfgoedlespakket gebruiken	☐	☐	☐	☐

B002: Aandacht in onderwijs

End block

B003: Draagvlak en beleving

Begin block

Q027 - T4:

Text

Not back

Zo wordt een gebied of plek Werelderfgoed

Landen die het Werelderfgoedverdrag hebben ondertekend mogen eigen erfgoederen voordragen voor een internationale lijst, de Werelderfgoedlijst. Om een internationale voordracht te kunnen doen, moet het land eerst een voorlopige lijst opstellen van kandidaten. De Nederlandse lijst is in 2011 herzien op basis van een advies van een speciaal daarvoor ingestelde commissie. Deze geselecteerde plekken en gebieden stellen elk een nominatiedossier op. Wanneer dit dossier voldoet aan alle eisen kan de Minister de locatie voor nominatie aan het Werelderfgoedcomité van UNESCO voordragen. Alleen plekken en gebieden die van uitzonderlijke waarde zijn voor de mensheid kunnen op de Werelderfgoedlijst worden ingeschreven.

Q030 - Q030:

Single coded

Zou u als burger invloed willen hebben op de voordrachten die Nederland bij de UNESCO doet?

Normal

- 1 Nee
- 2 Ja, maar ik zou niet meteen een plek weten om voor te dragen
- 3 Ja, ik zou de volgende plek willen voordragen, namelijk **Open*
- 4 weet niet **Position fixed *Exclusive*

Q013 - Q13:

Single coded

Weet u welke historische plek in Nederland in 2018 mogelijk als Werelderfgoed wordt aangemerkt?

Normal

- 1 ja, namelijk **Open*
- 2 nee

Q031 - Q031:

Text

De Koloniën van Weldadigheid zijn wereldwijd uniek. Nergens is al vanaf het begin van de 19e eeuw zo'n grootschalig plan gerealiseerd om met landbouw de armoede te bestrijden. De sporen van dit vooruitstrevende, maatschappelijke experiment zijn nog steeds zichtbaar op drie plaatsen in Nederland (o.a. Fredriksoord) en op twee plekken in België (Vlaanderen, o.a. Merksplas). Het karakteristieke ontginningslandschap met gestichten en koloniehuisjes is van onschatbare waarde. De Koloniën van Weldadigheid vormen een tastbaar en levend monument van een belangrijke fase in de geschiedenis. De Koloniën van Weldadigheid worden door beide landen in 2018 mogelijk aangemerkt als Werelderfgoed.

Q014 - Q14:

Left-right matrix

Number of rows: 16

We laten telkens twee begrippen zien. Kunt u aangeven welke van de twee u het meest van toepassing vindt op het Werelderfgoed in Nederland?

Dit kunt u aangeven door een hokje meer naar links of naar rechts te kiezen.

Random

boeit me	1 2 3 4 5 6 7	heb ik niets mee
leerzaam	1 2 3 4 5 6 7	niet leerzaam
zou iedereen moeten kennen	1 2 3 4 5 6 7	hoeft niet iedereen te kennen
belangrijk	1 2 3 4 5 6 7	onbelangrijk
waardevol	1 2 3 4 5 6 7	overbodig
ben ik trots op	1 2 3 4 5 6 7	ben ik niet trots op
uniek	1 2 3 4 5 6 7	zijn er meer van
onvervangbaar	1 2 3 4 5 6 7	inwisselbaar
verbindt ons	1 2 3 4 5 6 7	verbindt ons niet
voor liefhebbers	1 2 3 4 5 6 7	voor iedereen
voor jongeren	1 2 3 4 5 6 7	voor ouderen
voor buitenlandse toeristen	1 2 3 4 5 6 7	voor Nederlandse toeristen
betaalbaar	1 2 3 4 5 6 7	duur
professioneel	1 2 3 4 5 6 7	amateuristisch
vriendelijk	1 2 3 4 5 6 7	onvriendelijk
bekend	1 2 3 4 5 6 7	onbekend

Q015 - Q15:

Matrix

Number of rows: 3 | Number of columns: 6

Hieronder staan enkele uitspraken ten aanzien van de Werelderfgoederen in Nederland. Kunt u aangeven in welke mate u het hiermee eens of oneens bent?

Random

	helemaal mee eens	een beetje mee eens	noch eens/oneens	een beetje mee oneens	helemaal mee oneens	weet niet
Ik vind het belangrijk dat de Werelderfgoederen in Nederland behouden blijven	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het terecht dat de Werelderfgoederen een speciale behandeling krijgen ten opzichte van andere plekken en monumenten in Nederland.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het terecht dat de Nederlandse Werelderfgoederen deels worden ondersteund door belastinggeld	☐	☐	☐	☐	☐	☐

B003: Draagvlak en beleving

End block

B005: Bezoek

Begin block

Q018 - Q18:**Matrix****Number of rows: 10 | Number of columns: 4**

Wat geldt voor uw bezoek aan de volgende Werelderfgoederen?

Normal

	nooit gepasseerd of bezoekt	Alleen gepasseerd of langsgereden	weleens be- zoekt zonder aandacht aan het Werelderf- goed te beste- den	weleens be- zoekt en aan- dacht aan het Werelderf- goed besteed
Het molencomplex Kinderdijk Elshout in Zuid Holland	☐	☐	☐	☐
Het Ir. D.F. Woudagemaal in Lemmer, Friesland	☐	☐	☐	☐
Het Rietveld Schröderhuis in Utrecht	☐	☐	☐	☐
Willemstad Curaçao	☐	☐	☐	☐
Schokland in de Noordoostpolder	☐	☐	☐	☐
De Stelling van Amsterdam, in Noord-Holland rond Amsterdam	☐	☐	☐	☐
Droogmakerij De Beemster in Noord Holland	☐	☐	☐	☐
De Waddenzee	☐	☐	☐	☐
Grachtengordel van Amsterdam	☐	☐	☐	☐
De Van Nellefabriek in Rotterdam	☐	☐	☐	☐

Q019 - Q19:**Single coded**

Heeft u weleens gehoord van het Werelderfgoed Podium in (het gebouw van De Bazel / Stadsarchief) Amsterdam?

Normal

- 1 ja
- 2 nee

Q032 - Q032:**Single coded**Heeft u de website www.werelderfgoed.nl bezocht?**Normal**

- 1 Ja
- 2 Nee

Ask only if Q032 - Q032,1

Q033 - Q033:

Multi coded

Min = 1

Waarom heeft u de website www.werelderfgoed.nl bezocht?

Normal

- 1 Om informatie over de Nederlandse Werelderfgoederen op te zoeken
- 2 Om een bezoek aan één van de Nederlandse Werelderfgoederen te plannen
- 3 Om informatie over de speciale lespakketten op te zoeken
- 4 anders, namelijk... *Open *Position fixed

Q034 - Q034:

Multi coded

Min = 1

Heeft u in het afgelopen jaar:

meer antwoorden mogelijk

Normal

- 1 iets gezien over het Nederlands Werelderfgoed in het televisieprogramma Klokhuis?
- 2 iets gezien over het Nederlands Werelderfgoed op de Vakantiebeurs?
- 3 iets gezien of gehoord over de mobiele tentoonstelling 'het souvenirhuisje'?
- 4 Een filmpje gezien over het Nederlands Werelderfgoed

Q025 - Q25_duplicate_1093337:

Single coded

Welke van de volgende Werelderfgoederen heeft u het kortst geleden bezocht?

Normal

- 1 Het molencomplex Kinderdijk Elshout in Zuid Holland
- 2 Het Ir. D.F. Woudagemaal in Lemmer, Friesland
- 3 Het Rietveld Schröderhuis in Utrecht
- 4 Willemstad Curaçao
- 5 Schokland in de Noordoostpolder
- 6 De Stelling van Amsterdam, in Noord-Holland rond Amsterdam
- 7 Droogmakerij De Beemster in Noord Holland
- 8 De Waddenzee
- 9 Grachtengordel van Amsterdam
- 10 De Van Nellefabriek in Rotterdam

B005: Bezoek

End block

B006: Bezoek deel 2

Begin block

Q020 - Q20:

Single coded

De volgende vragen gaan over uw bezoek aan [Werelderfgoed].

Wanneer heeft u dit voor het laatst bezocht?

Normal

- 1 een maand tot zes maanden geleden
- 2 een jaar geleden
- 3 twee tot vijf jaar geleden
- 4 vijf tot tien jaar geleden
- 5 meer dan tien jaar geleden
- 6 weet niet

Q021 - Q21:

Multi coded

U gaf aan dat u weleens heeft bezocht.

Wat was de reden van het bezoek?

meer antwoorden mogelijk

Random

- 1 om te genieten van de natuur en/of het monument
- 2 meer te weten komen over het achterliggende verhaal/geschiedenis van deze plek
- 3 gezelligheid en vermaak
- 4 mij laten verrassen en inspireren
- 5 uitstapje met een groep (vrienden/familie/collega's/school)
- 6 ik was toevallig in de buurt
- 7 omdat het Werelderfgoed is
- 8 anders

Q022 - Q22:

Matrix

Number of rows: 8 | Number of columns: 6

U gaf aan dat u weleens heeft bezocht.

In welke mate bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Normal

	helemaal mee eens	grotendeels mee eens	noch eens/oneens	grotendeels mee oneens	helemaal mee oneens	weet niet
Dit is een unieke plek/omgeving	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deze plek/dit gebied is belangrijk voor Nederland	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb hier iets geleerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deze plek maakt me trots	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deze plek/het gebied is goed onderhouden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De informatievoorziening op deze plek is goed	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het is duidelijk dat dit Werelderfgoed is	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De plek nodigt uit tot bezoeken	☐	☐	☐	☐	☐	☐

B006: Bezoek deel 2

End block